

De invloed van belangenorganisaties op politieke partijen

Een kwalitatief onderzoek naar de strategieën van belangenorganisaties en hun impact op politieke partijen

Aantal woorden: 18.810

Guus Vande Kerckhove

Studentennummer: 01709046

Promotor: prof. Dr. Bouteuca

Masterproef (wetenschappelijke verhandeling) voorgelegd voor het behalen van de graad master
in de Politieke Wetenschappen: Nationale Politiek

Academiejaar: 2023 – 2024

“Het gebeurt wel eens dat een parlementaire vraag, die we zelf via de oppositie hebben gesteld, terug op mijn bureau terechtkomt om er voor de minister een antwoord op te voorzien”

Dit citaat komt uit een interview dat werd afgenomen met een belangenorganisatie. Het schetst de invloed die belangenorganisaties kunnen hebben. Doorheen dit onderzoek wordt onderzocht hoe ze daadwerkelijk hun invloed uitoefenen in de praktijk.

Abstract

Belangenorganisaties lijken in de maatschappij een relevante rol te spelen wat betreft beïnvloeding van het beleid. Ze zorgden reeds voor verschillende maatschappelijk relevante ontwikkelingen. Desondanks is weinig terug te vinden over het concrete fenomeen van belangenverdediging. Het is en blijft een praktijk die vaak achter de schermen plaatsvindt. Daarom is de centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek ‘Hoe proberen belangengroepen om hun eigen vooropgestelde belangen en eisen door politieke partijen te laten vertegenwoordigen?’

In dit onderzoek werden diepgaande, halfopen interviews afgenomen met relevante belangenorganisaties. Deze vonden plaats met als leidraad een aantal vooraf bepaalde vragen waarbij eveneens ruimte was voor eigen inbreng. Op basis van vier hypotheses die peilen naar de invloed van verzuiling, regeringspotentieel en media alsook de verschillende manieren die belangenorganisaties hanteren om de eigen belangen te verdedigen, werd een antwoord verkregen op de onderzoeksvraag.

Uit de interviews blijkt dat belangenorganisaties op verschillende en creatieve manieren pogen om hun standpunten duidelijk te maken aan politieke partijen. Personen binnen een partij spelen hierin een rol, alsook de dominantie van de uitvoerende macht ten opzichte van andere mandaten. Eveneens heeft de verzuiling een blijvende invloed op belangenorganisaties. Ook de media spelen een cruciale rol, waarbij de klassieke media dominantie vertonen ten opzichte van andere mediavormen.

Ondanks dat het fenomeen van belangenverdediging in de luwte plaatsvindt, is het heel aanwezig in de Belgische politiek. Belangenorganisaties krijgen vaak toegang tot beleidsmakers om hun eigen standpunten te verdedigen. Ze blijken dan ook een dominante speler te zijn in het hedendaagse politieke systeem.

Woord vooraf

Voor u ligt de masterproef die ik schreef als sluitstuk van de masteropleiding Nationale Politiek. Na het voltooien van de master Criminologie, startte ik de master Nationale Politiek. Ik ben dan ook heel verheugd om die nu tot een goed einde te brengen met deze masterproef. Net zoals ik de masteropleiding met veel interesse heb gevolgd, heb ik met veel interesse en plezier geschreven aan dit onderzoek. Deze opleiding Nationale Politiek heeft mij, samen met de opleiding Criminologie, mee gevormd tot wie ik nu ben. Ik ben dankbaar voor alle inzichten die ik meekreeg en zal deze gegarandeerd meenemen naar de toekomst.

Ik hoop dat u, als lezer, geniet van deze masterproef en de inzichten die hierin beschreven staan. Ik vond dit zelf een uitermate interessant onderwerp en ben met veel plezier op ontdekkingsstocht gegaan om er meer over te weten te komen. Ik hoop dan ook dat u iets kan bijleren door het lezen van deze masterproef.

Graag wil ik mijn promotor prof. dr. Bouteica bedanken voor de inzichten en begeleiding doorheen het onderzoek en schrijfproces. Ik kreeg de kans om het onderzoek te voeren zoals ik zelf graag wou en kreeg tegelijk academische inzichten waarop ik verder kon bouwen, waarvoor oprechte dank.

Verder wil ik graag de mensen uit de belangenorganisaties bedanken die mij te woord wilden staan. Zonder jullie zou dit onderzoek niet tot stand zijn gekomen. Dankzij jullie inzichten en bereidheid om onbevooroordeeld deel te nemen aan dit onderzoek kreeg ik de kans om een blik te werpen op de interessante wereld van belangenorganisaties, waarvoor veel dank. Tot slot wil ik graag mijn familie, vrienden en geliefden bedanken die mij steunden en blijvende interesse tonen in wat ik doe. Zonder jullie zouden er geen woorden op dit papier staan.

Guus Vande Kerckhove

Gent, 22 april 2024

Inhoudstafel

Abstract	II
Woord vooraf	III
Inhoudstafel	IV
1. Inleiding	1
1.1. Probleemstelling.....	1
1.2. Doelstelling	3
1.3. Onderzoeksvragen	3
1.4. Methodologie	4
2. Theoretisch kader	5
2.1. Belangenorganisaties	5
2.1.1. Wat zijn belangenorganisaties?	5
2.1.2. Definitie belangenorganisaties.....	7
2.1.3. Ontstaan belangenorganisaties.....	8
2.1.4. Belangenorganisaties in België en Vlaanderen	10
2.1.5. Evolutie.....	13
2.2. Relatie tussen belangenorganisaties en politieke partijen	15
2.2.1. Theorie	15
2.2.2. Praktijk.....	19
2.2.3. Lobbyen	22
2.2.4. Civil society	23
3. Resultaten	25
3.1. Selectie belangenorganisaties	25
3.1.1. Algemeen	25
3.1.2. Geïnterviewde belangenorganisaties.....	27
3.2. Bevindingen interviews	31
3.2.1. De verschillende middelen van belangenorganisaties	31
3.2.2. De selectie van politieke partijen	35
3.2.3. De blijvende invloed van verzuiling	38
3.2.4. De aantrekkingskracht van de uitvoerende macht	40
3.2.5. Multi-level venue shopping.....	42
3.2.6. De politieke arena versus de media arena	43
3.2.7. De dominantie van klassieke media	46
4. Conclusie	48
4.1. Besluit	48
4.2. Discussie.....	50
4.3. Beperkingen en aanbevelingen verder onderzoek.....	52
5. Bibliografie	54

1.Inleiding

1.1.Probleemstelling

Het fenomeen van belangengroepen geniet geen al te beste reputatie en wordt vaak geassocieerd met achterkamerpolitiek, wat een gevolg lijkt te zijn van subtiel lobbywerk dat om verschillende redenen niet in de openbaarheid plaatsvindt (Soenens, 2018; Schepers, 1994). Zo zijn er de laatste jaren in de media verschillende verhalen verschenen over belangengroepen die de bouw van voetbalstadions tegenhouden of die beschikbare opties blokkeren om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen (Het Nieuwsblad, 2023; Belga, 2020). Belangenorganisaties mogen misschien geen al te beste reputatie te genieten, ze zijn wel degelijk van groot belang voor politieke partijen aangezien belangengroepen vaak beschouwd worden als een directe link met de maatschappij en haar burgers (Schmitter, 1985). Politieke partijen rekenen dus als het ware op belangenverenigingen om de voeling met de maatschappij te houden (Schmitter, 1985).

Ook zorgen belangenorganisaties ervoor dat bepaalde groepen in de maatschappij een stem krijgen die anders niet gehoord zou worden. Zo zijn er in het verleden tal van maatschappelijke veranderingen doorgevoerd die kunnen worden toegeschreven aan het bestaan van belangenverenigingen. Denk hierbij aan de maatschappelijke evolutie over zaken betreffende de LGBTQ-gemeenschap, onderdrukking van minderheidsgroepen, natuur en klimaat en vrouwenrechten (Outshoorn, 2009; Wasserbauer & Dhoest, 2020; Zanden, 1998).

Belangengroeperingen zijn nadrukkelijk aanwezig in de hedendaagse maatschappij waarbij er zelfs expliciet op hen wordt gerekend om bijvoorbeeld sociale akkoorden te sluiten. Een belangrijk voorbeeld van dat neocorporatisme in België zijn de interprofessionele akkoorden die worden afgesloten. Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor bepaalde piekorganisaties. Een dergelijk interprofessioneel akkoord is een kaderakkoord uit de privésector dat om de twee jaar opnieuw wordt onderhandeld en geldend is voor alle werkgevers en werknemers in België. (FOD werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, z.d.). Het akkoord is dus zelfs sector overschrijdend (FOD werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, z.d.).

In bovenstaand geval gaat het om een akkoord dat betrekking heeft op een volledige maatschappij en waarbij er bovendien amper tussenkomst is van democratisch verkozen vertegenwoordigers. De

macht die bij bepaalde belangenverenigingen ligt, lijkt dus zeer groot ondanks dat ze niet rechtstreeks verkozen zijn. Dit is in een democratisch systeem als het Belgische een opmerkelijke en tegenstrijdige vaststelling. Het lijkt er dus op dat bepaalde belangengroepen een niet te miskennen macht met zich meedragen die tevens wordt erkend door de Belgische overheid aangezien zelfs een belangrijk sociaal akkoord in hun handen wordt gelegd.

Het fenomeen van belangenorganisaties draagt een lange geschiedenis met zich mee. Al ten tijde van Plato en Aristoteles was er al sprake van bepaalde groeperingen die invloed probeerden uit te oefenen op het beleid (Ehrenberg, 2017). Toen was het echter nog niet zo concreet georganiseerd als vandaag de dag het geval is. Ook minder ver terug in de tijd, in de jaren '60 van vorige eeuw, werd al onderzoek gevoerd naar belangengroepen (Nuyens, 1965). Er werd toen al gesteld dat zij noemenswaardige invloed uitoefenden op het beleid. Ondanks de langdurende interesse in het fenomeen en de lang uitgesponnen ontstaansgeschiedenis van belangengroepen of hun voorlopers, valt in zeer weinig onderzoek terug te vinden hoe deze belangengroepen precies hun invloed proberen uit te oefenen, wat nochtans de kern is van hun bestaan.

Belangenverenigingen laten vaak uitschijnen dat ze een achterban vertegenwoordigen en daardoor hun invloed kunnen rechtvaardigen (Rasmussen et al., 2014). Echter kan de vraag worden gesteld of deze belangengroeperingen wel degelijk altijd de belangen van de genoemde achterban vooropstellen (Rasmussen et al., 2014). Indien dit niet het geval is, zou dit namelijk een van de belangrijkste bestaansredenen van belangengroepen in twijfel kunnen trekken.

Wat wel vaststaat, is dat belangengroeperingen de aanwezige ruimte tussen burgers en beleidsmakers proberen op te vullen (Thomas, 2001). Deze groeperingen, stromingen en verenigingen willen graag wegen op het beleid zonder effectief zelf deel te nemen aan de verkiezingen (Binderkrantz, 2005). Om aan deze verkiezingen deel te nemen en het beleid effectief uit te voeren, kijken ze naar de politieke partijen, zodanig dat deze de nodige aandachtspunten en focus leggen op hetgeen de belangengroepen zelf voorop wensen te stellen (Allern, 2006). Schamp (2017) stelt in zijn onderzoek zelfs dat het grip krijgen op het politieke besluitvormingsproces een centrale doelstelling is van belangengroeperingen. Ook staat vast dat politieke partijen rekenen op belangenverenigingen om hun voeling te houden met de maatschappij. Eveneens staat vast dat belangengroepen erin slagen bepaalde verwezenlijkingen te

bekomen, ook ten dienste van bepaalde maatschappelijke groepen die anders niet zouden worden gehoord (Schmitter, 1985; Outshoorn, 2009; Wasserbauer & Dhoest, 2020; Zanden, 1998; Belga, 2020).

Ondanks deze symbiose tussen politieke partijen en belangengroepen is het dan ook hoogst opmerkelijk te noemen dat er zo weinig geweten is over het karakter van ontmoetingen tussen beide en wat de precieze wederzijdse invloed is, hoewel dit toch een belangrijke stap in het besluitvormingsproces van politieke partijen lijkt te zijn. Er is de keuze gemaakt om in dit onderzoek vanuit het perspectief van de belangengroepen te werken. Daarom focust dit onderzoek zich op de relatie tussen beide en meer bepaald over hoe belangengroepen precies pogen om hun eigen belangen te laten vertegenwoordigen door de politieke partijen.

1.2.Doelstelling

Tijdens het schrijven van de masterproef wordt het doel vooropgesteld om een wezenlijke, actuele bijdrage te leveren aan de academische kennis omtrent de invloed van belangengroepen op het beleid van politieke partijen. Er zal voornamelijk een focus komen te liggen op hoe de belangengroepen pogen om hun belangen in de praktijk te laten meenemen en verdedigen door politieke partijen. Op die manier wordt geprobeerd om met deze masterproef een lacune in de academische kennis op te vullen en bij te dragen aan het openbaar maken van de wederkerige symbiose tussen belangengroepen en politieke partijen. Van deze symbiose is momenteel namelijk wel geweten dat ze bestaat maar veel minder hoe het er in de praktijk aan toegaat.

1.3.Onderzoeksvragen

De onderzoeksvraag waarrond deze masterproef zich focust is:

- Hoe proberen belangengroepen om hun eigen vooropgestelde belangen en eisen door politieke partijen te laten vertegenwoordigen?

De ‘hoe’ is in deze onderzoeksvraag van cruciaal belang, daarrond vormt dit onderzoek zich dan ook. Deze ‘hoe’ moet begrepen worden in termen van manieren die belangengroepen hanteren om hun eisen te laten vertegenwoordigen door politieke partijen. De vragen die zich daarbij stellen zijn; welke strategieën belangengroepen hanteren; hoe vaak ze contact hebben; op welke manier

dit contact verloopt; hoe intensief dit verloopt; met wie binnen een politieke partij proberen ze contact op te nemen; in welke mate worden verschillende manieren gehanteerd, etc. .

1.4.Methodologie

In de literatuurstudie werden verscheidene bronnen doorzocht in een poging om een zo compleet mogelijk inzicht te bieden in de bestaande, voor de masterproef relevante literatuur omtrent belangengroepen. Tegelijk werd hierbij de keuze om her en der een bepaalde focus te leggen in het achterhoofd gehouden. Deze keuzes omvatten voornamelijk een focus op literatuur die zich toespitst op actuele problemen en huidige kennis omtrent belangengroepen in Vlaanderen en België. Op basis van deze literatuur worden doorheen het theoretische kader verschillende hypothesen geformuleerd die getoetst zullen worden door middel van eigen dataverzameling.

Verder in de masterproef, onder het deel 'Resultaten', wordt eigen data besproken. Deze eigen data werd aan de hand van interviews verzameld, waarbij getracht werd om diepgaande kwalitatieve data te bekomen. Ook worden in dit deel de eerder opgestelde hypothesen behandeld. De interviews werden uitgevoerd aan de hand van elf vooraf opgestelde standaardvragen die in elk interview werden gehanteerd. Het interview werd aangevat met een open blik zodoende dat de mogelijkheid bestond om tijdens het interview bijkomende relevante vragen te stellen. Deze bijkomende vragen gingen dieper in op bepaalde aspecten die de respondenten zelf tijdens het interview aangaven.

Er werd dus een poging gedaan om met relevante mensen uit verschillende belangenorganisaties contact te krijgen en van hen een interview af te nemen. De geïnterviewde personen werden op voorhand zorgvuldig uitgekozen. Er werd tijdens alle interviews een *Informed Consent* overlopen met de deelnemers, zodoende werd hen persoonlijke anonimiteit gegarandeerd. Ook werd de audio van het interview opgenomen met als doel het correct neerschrijven en verwerken van de antwoorden. Er werd een duidelijke en onderbouwde keuze gemaakt in welke belangengroepen werden aangeschreven om een interview af te nemen. Dit met oog op het beantwoorden van de vooropgestelde hypothesen (cf. infra).

2.Theoretisch kader

In dit onderdeel van de masterproef wordt een literatuurstudie gevoerd. Daarbij komt de focus te liggen op de wetenschappelijke kennis die reeds voorhanden is. Er wordt getracht om een duidelijke stand van zaken te geven waarbij een focus wordt gelegd op de belangengroepen in Vlaanderen en België. Tevens wordt gefocust op de relatie van belangengroepen met politieke partijen. Het literatuuroverzicht kan dus niet beschouwd worden als een algemeen overzicht van alle wetenschappelijke kennis die voorhanden is over het fenomeen van belangengroepen. Wel dient het te worden gelezen als een noodzakelijke achtergrond die aan de lezer wordt meegegeven om met een correcte kennis van relevante zaken het verdere verloop van de masterproef te kunnen volgen. Eveneens wordt gepoogd om duidelijke hypotheses te formuleren die verderop in de masterproef worden getoetst (cf. infra). Deze hypotheses worden door de gevonden literatuur wetenschappelijk onderbouwd.

2.1.Belangenorganisaties

2.1.1.Wat zijn belangenorganisaties?

Het concreet omschrijven van de uit te voeren taken van een belangengroep is niet eenvoudig aangezien dit per belangengroep nog kan verschillen. De invulling die een belangengroep aan de eigen taken en verantwoordelijkheden geeft, is verschillend van vereniging tot vereniging. Het uitblijven van een algemeen aanvaarde definitie is volgens Baumgartner en Leech (1998) een heuse barrière die belet dat er cumulatie tussen verschillende onderzoeken over belangenverenigingen plaatsvindt.

Salamon et al. (2004) hebben in hun onderzoek gepoogd om een algemene definitie te geven over het concept van belangengroepen, volgens hen zijn dat sociale instituties die opereren buiten de grenzen van de staat en economische markt om. Daarbij stellen ze een aantal functies voorop waaraan al deze sociale instituties volgens hen voldoen. Ze stellen dat ze organisaties zijn, ze hebben namelijk een institutionele aanwezigheid en structuur. Verder zeggen ze dat ze privaat zijn, ze zijn dus verschillend van de staat. Ze hebben tevens niet het doel om winst te maken, ze keren dus geen grote winsten uit aan bepaalde managers of eigenaars. Ze zijn ook zelfregulerend, wat wil zeggen dat ze de volledige controle hebben over hun eigen zaken. Als laatste stellen ze dat

ze vrijwillig zijn, dat lidmaatschap van de vereniging dus niet wettelijk verplicht is en dat de verenigingen tegelijk een bepaalde vrijwillige inzet van hun leden verwachten.

Baroni et al. (2014) pogen in hun onderzoek op hun beurt duidelijkheid te scheppen in het definiëren van belangengroepen. Vooreerst stellen ze vast dat het moeilijk is om dergelijke concrete definitie terug te vinden aangezien het concept van belangengroepen vele soorten groeperingen omvat. Ook kent het fenomeen zelf vele verschillende benamingen zoals belangengroepen, belangenverenigingen, belangenorganisaties, drukkingsgroepen, maatschappelijk middenveldorganisaties, etc. (Baroni et al., 2014). Het concept belangengroep lijkt dus een koepelterm te zijn voor vele gelijkaardige organisaties die toch onderling verschillend zijn. Er bestaat geen vaste lijst die bepaalt welke groepering onder de koepelterm van belangengroep kan vallen en welke niet (Baroni et al., 2014). Tegelijk geven Baroni et al. (2014) aan dat onderzoekers veelal dezelfde organisaties onder deze koepelterm plaatsen zoals vakbonden, ngo's, bedrijfsverenigingen alsook minder voorkomende organisaties zoals denktanks, universiteiten, ziekenhuizen, publieke overheden en religieuze groeperingen.

In hun werk geven Baroni et al. (2014) tevens mee dat er onderscheid kan worden gemaakt tussen twee soorten van definities van belangengroepen. Een soort definitie is een pure gedragsmatige definitie terwijl de andere soort definitie focust op organisatorische karakteristieken van een groepering.

De gedragsmatige definitie deelt de belangengroepen in op basis van hun observeerbaar gedrag omtrent beleidsmatige activiteiten (Baroni et al., 2014). Meer specifiek gaat het dan voornamelijk over de gedragingen waarbij belangengroepen invloed proberen uit te oefenen met als doel een bepaalde beleidsmatige uitkomst. Volgens dit soort definitie is een belangengroep elke groep die actie onderneemt of zich voorneemt om actie te ondernemen; die bepaalde beweringen doet over andere groepen in de samenleving; elke organisatie die actief probeert om de verdeling van politieke goederen te beïnvloeden; die actief zoekt om het beleid alsook de implementatie of de totstandkoming van publiekelijk beleid te beïnvloeden (Baroni et al., 2014). De grote kernvraag die bij deze definitie kan gesteld worden is hoeveel politieke activiteit nodig is om een organisatie, die oorspronkelijk om andere redenen is opgericht, te bekijken als een belangenorganisatie (Wilson, 1990).

Het andere alternatief om belangengroepen te definiëren is om te focussen op organisatorische karakteristieken. Daarbij wordt de term belangengroep voornamelijk voorgehouden voor ledenorganisaties (Baroni et al., 2014). Vaak hangt met deze definitie het stereotype van vrijwilligheid samen. Dit wil zeggen dat deze organisaties volgens deze visie ook vaak gezien worden als vrijwillige organisaties die intern democratisch georganiseerd zijn en een individuele focus hebben (Baroni et al., 2014; Jordan et al., 2004).

Schamp (2017) geeft een definitie mee in zijn werk die volgens hem gangbaar is in de literatuur en uit drie verschillende centrale elementen bestaat. Deze elementen zijn individuele of groepsbelangen, belangenaggregatie of prioriteitenstelling en belangenverdediging. Volgens hem vervullen belangenverenigingen een politiek relevante rol van zodra ze belangen bundelen en met dit pakket van eisen naar politici gaan en op die manier hun aandacht opeisen. Dit gebeurt vaak door dit eisenpakket letterlijk te overhandigen aan politici (Schamp, 2017).

2.1.2. Definitie belangenorganisaties

Zoals eerder gesteld is het niet mogelijk om een algemeen aanvaarde definitie over belangengroepen te geven. Daarom is onderstaand een eigen cumulatieve definitie van belangengroepen ontwikkeld die zal gehanteerd worden in het verdere verloop van deze masterproef. Deze eigen cumulatieve definitie van belangengroepen is gebaseerd op een combinatie van bovenstaande relevante definities.

Een belangengroep is een groep;

- Die bepaalde belangen van een afgebakende groep mensen en/of dieren verdedigt;
- Waarbij de belangenverdediging gebeurt naar andere instituties of mensen toe;
- Die actie onderneemt of dreigt te ondernemen;
- Met als doel een concrete beleidsmatige verandering teweeg te brengen of een concrete beleidsmatige verandering tegen te houden;
- Niet als voornaamste doel heeft om winst te maken;
- Verschillend is van de staat;

In bovenstaande definitie is actie ondernemen ook te begrijpen als lobbywerk verrichten. Dit is namelijk actie in de politieke arena dat in punt 2.2.2. aan bod komt (cf. infra). Ook wordt vermeld dat een belangengroep niet als eerste doel heeft om winst te maken. Daarbij wordt in het achterhoofd gehouden dat wanneer dit wel het geval is, het een onderneming betreft die lobbywerk uitvoert. Wat dus verschillend is van een belangengroep zoals die in dit onderzoek beoogd wordt.

Een aantal elementen die wel terugkomen in de definities teruggevonden in de literatuur, worden in de eigen definitie bewust niet meegenomen. Zo wordt in de eigen definitie niet vermeld dat het gaat om een groep die een institutionele aanwezigheid en structuur heeft, zoals vermeld in de definitie van Salamon et al. (2004). Dit omdat naar eigen inziens ook kleinere groepen die dergelijke structuur niet hebben, toch het label van belangengroep kunnen opeisen. Het is evenwel mogelijk dat zij minder toegang zullen hebben tot bepaalde instituties of beleidsmakers.

Ook wordt in de definitie niet vermeld dat een vrijwillige inzet van leden wordt verwacht, zoals eveneens het geval is in de definitie van Salamon et al. (2004). Dit omdat het ook kan voorkomen dat bepaalde belangengroepen mensen in dienst hebben, en dus lid van de groepering zijn, die worden betaald voor hun diensten. Het is onmogelijk om te stellen dat nog vrijwillige inzet wordt verwacht van al deze personen.

Van de tweeledige definitie van Baroni et al. (2014) wordt bewust het organisatorische karakter van de definitie niet meegenomen. Dit omdat dergelijk deel in een definitie voornamelijk betrekking heeft op ledenorganisaties. In de eigen definitie wordt gekozen om te focussen op wat een organisatie doet, eerder dan hoe ze intern is georganiseerd. Nu geweten is wat een belangengroep precies is, stelt zich de vraag hoe deze zijn ontstaan.

2.1.3. Ontstaan belangenorganisaties

Olsen (1982) kan gezien worden als een van de eerste auteurs die uitgebreid aandacht besteedde aan de invloed en werking van belangengroepen. Zijn werk kan als baanbrekend voor die tijd beschouwd worden aangezien hij de eerste was die expliciet de aandacht van sociologen en politicologen vestigde op het fenomeen van belangenorganisaties en de economische invloed die deze potentieel met zich meedragen. Zijn studie *The rise and decline of nations* stelt dat belangengroepen de productiviteit en efficiënte van een economie aantasten en daardoor dus een

negatieve invloed hebben op de economische groei van een land (Olsen, 1982). Echter zijn in zijn onderzoek heel wat methodologische beperkingen terug te vinden.

Daarom heeft van Snippenburg (1984) het onderzoek overgedaan, dit keer zonder methodologische beperkingen. Ook hij kwam tot de vaststelling dat belangengroepen wel degelijk een negatieve invloed hebben op de economische groei van een land (van Snippenburg, 1984). Verder stelt van Snippenburg (1984) dat belangengroepen kunnen ontstaan zodra aan een aantal condities voldaan is. Dit is van zodra een maatschappij zich heeft ontdaan van de traditionele gezagsstructuren en de economische en politieke modernisering begint. De facto kan dus gesteld worden dat aan deze condities voldaan is nadat een industriële revolutie heeft plaatsgevonden (van Snippenburg, 1984). Ook wordt in dit onderzoek gesteld dat de invloed van belangengroepen toeneemt naarmate tijd is verstreken sinds de industriële revolutie in de maatschappij heeft plaatsgevonden.

Salamon et al. (2004) stellen in hun onderzoek dat er een wereldwijde verenigingsrevolutie aan de gang is. De groeiende twijfel over het functioneren van de staat omtrent de problemen die er zijn rond sociale zekerheid, ontwikkelings- en omgevingsproblemen leidt er volgens hen toe dat er ruimte ontstaat die door verenigingen opgevuld kan worden. Ook de versterkte communicatie op grotere schaal, het toenemende aantal stakingen en de opbouwende frustraties van de middenklasse over het gebrek aan uitingsmogelijkheden over economie en politiek leiden tot het ontstaan van vrijwillige verenigingen (Salamon et al., 2004).

Ook de nasleep van de *Washington consensus*, waarbij politici de vrije markt als oplossing zagen voor alle problemen die heersten in de maatschappij zorgde uiteindelijk voor het faciliteren van de opkomst van maatschappelijke middenveldverenigingen (Salamon et al., 2004). Tijdens de jaren dat die neoliberale consensus in de wereldwijde economie werd gehanteerd was het namelijk raadzaam om de markt vrij te laten en privatisering voorop te stellen. Dit zou volgens de beleidsmakers er voor zorgen dat vele problemen, door de verhoopte welvaart die dit economisch model met zich mee zou brengen, opgelost zouden worden (Salamon et al., 2004). In de nasleep van de wereldwijde economische crisis en sociale onrust werd echter van dit pad afgeweken en gezocht naar een andere oplossing. Een oplossing die idealiter de voordelen van de economische markt zou combineren met de voordelen van een bredere sociale zekerheid (Salamon et al., 2004).

Deze oplossing werd gevonden bij organisaties die zich situeren in het maatschappelijke middenveld. Deze hebben namelijk vele voordelen zoals hun flexibiliteit, hun band met burgers, een relatief kleine schaal, hun onafhankelijke positie buiten de staat en economie en hun mogelijkheid om private initiatieven ten dienste van de maatschappij op te zetten (Salamon et al., 2004). Dit is een duidelijk verschil met politieke partijen die minder flexibel, relatief groot en de laatste jaren steeds meer en meer verbonden zijn met de staat, door wie ze tevens deels worden gefinancierd (Deschouwer, 1998). Bovendien hebben politieke partijen duidelijk een minder sterke band met burgers dan verenigingen in het maatschappelijk middenveld (Schmitter, 1985). Daardoor werd wereldwijd het belang van dergelijke organisaties ingezien. Bijgevolg verkregen deze een belangrijke positie in het zoeken naar een gulden middenweg tussen de afhankelijkheid van de economische markt en de staat en een brede sociale zekerheid (Salamon et al., 2004). Dit is duidelijk op wereldwijde schaal, verder in de masterproef komt de focus te liggen op België en Vlaanderen.

2.1.4. Belangenorganisaties in België en Vlaanderen

Het is van belang om te weten te komen welke belangengroepen sterk staan in België en Vlaanderen om zelf relevant onderzoek te kunnen voeren. Eerder in de masterproef is voorop gesteld om met relevante belangenverenigingen interviews af te nemen, dan moet ook duidelijk zijn waarom net deze belangengroeperingen relevant zijn in het Belgische beleid.

België is een land dat een traditie heeft van verzuiling. In de jaren '60 van vorige eeuw dook de term verzuiling voor het eerst op in Nederland waarna het kwam overgewaaid naar België, echter bestond het fenomeen op zich al veel langer (Huyse, 1987). Het is een moeilijk te omschrijven begrip. Tot eind de jaren '80 van de vorige eeuw was de Belgische samenleving heel erg verzuild. Mensen leefden hun hele leven in aparte maatschappelijke segmenten, letterlijk van wieg tot graf.

In de klassieke verwoording ontstaat een zuil wanneer er organisaties zijn die allerlei activiteiten zoals cultuur, ontspanning, sport, belangenbehartiging en politiek organiseren in een levensbeschouwelijk of ideologisch kader (Huyse, 1987). Het is dus de organisatie van het maatschappelijke leven op basis van ideologische en levensbeschouwelijke verschillen (Huyse, 1987). Een kenmerk van de verzuiling dat tegelijk de grootste kritiek op de verzuiling omvatte is volgens Huyse (1987) dat deze zuilen in zelfgekozen isolement gaan en zo de maatschappij ook

opdelen. Elke zuil heeft op die manier zijn eigen scholen, ziekenhuizen, politieke partijen, jeugdbewegingen, cultuurverenigingen, sportclubs en vakbonden voortgebracht. Een onmiskenbaar aantal organisaties die in de periode van de verzuiling ontstaan zijn, zijn vandaag de dag nog steeds actief en dragen al dan niet nog een stempel van de zuil met zich mee. Zo zijn ook een aantal belangenverenigingen ontstaan uit deze verzuiling. Denk hierbij bijvoorbeeld aan beweging.net dat een netwerk is van sociale organisaties dat ontstaan is op de fundamenteën van het vroegere ACW, de koepel van christelijke werknemersorganisaties in Vlaanderen. Een ander voorbeeld is het ACV, de christelijke vakbondsvereniging die in Vlaanderen de grootste vakbond is. Ook de CM, de christelijke mutualiteit, is een voorbeeld. Andere voorbeelden zijn de liberale mutualiteit, de liberale vakbond ACLVB en dergelijke.

Naast het aspect dat een aantal belangenverenigingen in de verzuilingstraditie ontstaan zijn, is er ook het eerder genoemde aspect dat van Snippenburg (1984) in zijn onderzoek aanhaalde. Hij stelt namelijk dat een land dat al geruime tijd geleden een industriële revolutie doormaakte, zoals in België het geval is, een aantal sterke belangengroeperingen met een aanzienlijke macht zal kennen. Deze bevindingen, in samenhang met de verzuilingsgeschiedenis, zouden volgens de theorie kunnen bijdragen aan een sterke positie van belangenverenigingen in België en Vlaanderen.

Uit de theoretische bevindingen omtrent de maatschappelijke verzuiling vloeit volgende hypothese voort.

(H1) Belangenorganisaties hebben een voorkeur om contact te onderhouden met partijen die uit dezelfde zuil afkomstig zijn.

Deze hypothese focust op partijen en belangengroepen die voortvloeien uit dezelfde zuilen. In het onderzoek zal voor deze hypothese worden gefocust op een van de drie belangrijkste zuilen die de Belgisch samenleving heeft gekend, namelijk de christelijke zuil.

Om te weten welke belangengroepen bestaan, wie uit welke zuil komt en welke belangenverenigingen dan juist de sterkste zijn in België en Vlaanderen moet een vraag beantwoord worden die niet eenvoudig te beantwoorden is. Het is niet simpel om een lijst op te stellen die objectief en eenvoudig de sterkte en invloed van een belangengroep weergeeft. Op

verschillende domeinen kunnen namelijk andere groeperingen sterk staan. Toch wordt in deze masterproef gepoogd om een aantal groeperingen te selecteren die sterk staan in België en Vlaanderen om relevante interviews te kunnen afnemen. Om dit niet willekeurig te doen is relevante literatuur gezocht waarbij het toch mogelijk werd om een opsomming te kunnen maken van sterke belangengroepen.

Fraussen en Wouters (2015) hebben in hun onderzoek gepoogd om een opdeling te maken van machtige belangengroepen. Daarbij hebben ze onder andere gekeken naar 12 strategische adviesraden. Op het eerste zicht lijkt het hen dat in dergelijke adviesraden een gezonde mengeling heerst van economische en niet-economische groeperingen. Echter blijkt dat de machtsverdeling binnen deze adviesraden allesbehalve een evenwichtige mengeling is. Uit verdere analyse blijkt namelijk dat de top vijf van machtigste actoren in deze adviesraden allemaal een economische achtergrond hebben (Fraussen & Wouters, 2015). Ook blijken deze machtige actoren in verschillende adviesraden te zetelen zodat ze hun mening op meerdere raden kunnen verkondigen en verdedigen (Fraussen & Wouters, 2015). In de top vijf staan liefst drie verenigingen die afkomstig zijn uit de voormalige christelijke zuil, namelijk het ACV, Boerenbond en Unizo (Fraussen & Wouters, 2015). Verder wordt de top tien opgevuld door organisaties met een sterke maatschappelijke inbedding, onder meer Gezinsbond, ACW, ACLVB, BBL, Natuurpunt en ABVV (Fraussen & Wouters, 2015).

Als het gaat over media-aandacht die middenveldorganisaties krijgen valt het op dat er twee reuzen te bespeuren zijn, namelijk de christendemocratische en socialistische vakbond die samen goed zijn voor een vierde van alle media-aandacht die de organisaties krijgen (Fraussen & Wouters, 2015). De volledige top 20 wordt gedomineerd door vakbonden, beroepsorganisaties, consumentenorganisaties, milieu- en dierenrechtenorganisaties en internationale ngo's. De top tien bestaat uit ABVV, ACV, UNIZO, ACLVB, Test Aankoop, Rode Kruis, VBO, VAB, Touring, Voka en net buiten de top tien nog Boerenbond en GAIA. Het valt direct op dat een aantal organisaties zowel in de eerste indeling als in de tweede stevig in de top tien staan en dus als machtige organisaties kunnen beschouwd worden.

Er blijkt dus uit voorgaande alinea's dat het vaak dezelfde grote belangengroepen zijn die veel invloed kunnen uitoefenen op het beleid. Ook in het onderzoek van Willems et al. (2021) kwam

dit naar voor. Tegelijk beschrijven de onderzoekers daarin dat er nog steeds een heel beperkt zicht is op wie precies allemaal lobbywerk verricht en dat de toegang tot beleidsprocessen zeker niet gelijk verdeeld is. Een maatregel die tegemoet probeerde te komen aan de vraag naar meer transparantie is het lobbyregister dat in de Kamer gehanteerd wordt voor lobbyisten. In dat lobbyregister, dat sinds 2018 in gebruik is gegaan, moet elke lobbyist en elke organisatie die de Kamer wil betreden zich verplicht registeren (Willems et al., 2021). Tevens werd aan dit logboek een beknopte gedragscode gekoppeld.

In het onderzoek van Willems et al. (2021) werden meer dan 1600 belangengroepen geïdentificeerd in een poging om het lobbylandschap in kaart te brengen. Toch bleek dat slechts 154 organisaties actief van het lobbyregister gebruik maakten, slechts een fractie van het totaal aantal belangengroepen dus. Daaruit blijkt dat er nog veel mogelijkheden zijn om te lobbyen zonder ergens een verplichte registratie te moeten uitvoeren. Bedrijven en sociale partners ontsnappen namelijk aan deze registratieverplichting, net als lobbyisten die contact willen hebben met regeringsleden, hun kabinetten of met ambtenaren in agentschappen en departementen (Willems et al., 2021). Dit blijkt opmerkelijk te zijn omdat het deze administraties en kabinetten zijn die het favoriete target zijn van lobbyisten (Willems et al., 2021). Eveneens bestaat nog steeds de mogelijkheid om gewoonweg buiten de Kamer om te werken en op Vlaams niveau bestaat dergelijk logboek niet (Willems et al., 2021).

2.1.5.Evolutie

Ondanks de sterkte van belangengroepen in België en Vlaanderen kan de vraag ook worden gesteld of dit fenomeen nog gerechtvaardigd is. Vaak geven belangengroepen als een van hun belangrijkste bestaansredenen aan dat ze een achterban vertegenwoordigen (Rasmussen et al., 2014). Tegelijk geven ze aan dat dit hun invloed op het politiek besluitvormingsproces rechtvaardigt (Rasmussen et al., 2014). Eerder werd al gesteld dat ook politieke partijen op belangengroepen rekenen als een vorm van contact met de brede maatschappij (Schmitter, 1985). Echter vindt de laatste jaren een afname van burgerparticipatie in het sociale maatschappelijke leven plaats (Putnam, 2000).

Vroeger leek het alsof mensen vanzelfsprekend langdurig tot een bepaalde vereniging behoorden en zich daar ook actief voor inzetten. Mensen leerden elkaar hierin kennen en het sociale

maatschappelijke leven speelde zich als het ware rond deze verenigingen af (Berg et al., 2008). Mede door de ontzuiling die plaatsvond midden 20ste eeuw kan gesteld worden dat door verminderde burgerparticipatie tevens minder aanwezigheid is in verenigingen. Voordien waren verenigingen vaak verzekerd van een groot aantal leden gewoonweg door te bestaan, dit is vandaag de dag allesbehalve nog het geval (Kuperus, 2005).

Dit proces van verminderde burgerparticipatie in het sociale leven is een mondiaal fenomeen dat zich niet enkel afspeelt in landen met een verzuilingstraditie (Putnam, 2000). In zijn onderzoek geeft Putnam (2000) verschillende verklaringen voor deze afname in burgerparticipatie. Onder meer tijdsgebrek, de versterkte mobiliteit van burgers en de bijhorende verminderde verbondenheid met de lokale gemeenschap, een jongere generatie die geen verbinding zoekt met de bredere maatschappij alsook de opkomst van massamedia worden aangehaald als mogelijke oorzaken voor dit fenomeen. Het lijkt er volgens Kuperus (2005) dus op dat burgers in het algemeen minder betrokken zijn bij maatschappelijke organisaties. Ze lijken de afweging te maken wat persoonlijke voordelen zijn van een lidmaatschap en zijn soms tegelijk lid van meerdere organisaties (Berg et al., 2008). Het lijkt er dus zelfs op dat het lidmaatschap van een vereniging tegenwoordig in een soort van ruilvereenkomst opgaat (Kuperus, 2005). Daarbij zouden burgers de relatie tussen hen en de organisatie waartoe ze behoren als zakelijker en minder trouw opvatten en tegelijk de kosten en baten van een lidmaatschap tegen elkaar afwegen.

De vraag kan dus volgens theoretische bevindingen worden gesteld of het nog te rechtvaardigen is dat belangengroepen zich opwerpen als de link tussen burgers en politiek. Het kan interessant zijn om te onderzoeken of belangengroepen zich bewust zijn van een afbrokkelend lidmaatschap en ze zich vervolgens al dan niet bewust anders dan voorheen profileren naar de politieke beleidsmakers toe. Echter dient ook gesteld te worden dat niet alle ledenaantallen van verenigingen in de praktijk dalen. Als bijvoorbeeld gekeken wordt naar de ledenaantallen van de drie grootste vakbonden in België valt het op dat dit organisaties blijven met een heel groot ledenaantal. Het ABVV telt naar eigen zeggen meer dan 1.5 miljoen leden, het ACLVB meer dan 300.000 leden en het ACV meer dan 1.6 miljoen leden (ACLVB, 2023; ABVV, 2021; ACV, z.d.).

Het is duidelijk dat de belangengroepen wereldwijd alsook in België en Vlaanderen reeds een duidelijke evolutie doormaakten. Aangezien dit onderzoek niet enkel rond belangengroepen gaat, is het van belang om ook te focussen op de relatie tussen belangengroepen en politieke partijen.

2.2.Relatie tussen belangenorganisaties en politieke partijen

2.2.1.Theorie

Het is niet geheel duidelijk in welke mate bepaalde factoren in de praktijk invloed hebben op de keuzes van belangenverenigingen om al dan niet invloed op een partij uit te oefenen en dus een relatie aan te knopen met een politieke partij. In het onderzoek van Schamp en Bouteca (2018) werden hiervoor drie verschillende mogelijke elementen naar voren geschoven. Namelijk de bestuurstraditie van een bepaalde partij, de electorale verwachtingen van een partij en de ideologische centrumpositie die een partij inneemt. Ze stellen dat er verwacht kan worden dat partijen die al veel aan regeringen hebben deelgenomen en die een grote electorale winst in een volgende verkiezing mogen verwachten, een grotere beleidseffectiviteit uitstralen dan andere partijen. Ook stellen ze dat partijen die dicht tegen het ideologische centrum liggen een groter coalitiepotentieel hebben dan andere partijen die meer op het uiterste van dat ideologische spectrum liggen (Schamp & Bouteca, 2018). Ze stelden in de conclusies dat hun onderzoek bevestigde dat een belangrijk deel van de selectiviteit van belangengroepen in het aanspreken van politieke partijen ligt in het electorale succes dat deze partijen kunnen verwachten. Tevens bepaalt hoe dicht een partij tegen het ideologische centrum aanleunt ook een belangrijk deel van de selectiviteit.

Dit lijkt een interessante bevinding te zijn aangezien de zetelende partijen die zich momenteel op het uiterste van het politieke spectrum bevinden, namelijk Vlaamse Belang en de PVDA, ook de partijen zijn die momenteel in de peilingen een hoge score halen en dus een verkiezingsoverwinning kunnen verwachten (hln, 2023; vrt, 2023; De Tijd, 2023). Het kan interessant zijn om te kijken naar wat in dergelijke tegenstrijdige situatie de doorslaggevende factor is voor belangenverenigingen om te bepalen welke politieke partijen worden aangesproken.

Op basis van voorgaande bevindingen is dan ook besloten om volgende hypothese te formuleren.

(H2) Belangenorganisaties proberen om meer invloed uit te oefenen op partijen met een regeringspotentieel dan op andere partijen.

Dit verwijst dus naar de specifieke relatie tussen belangengroepen en politieke partijen, waarbij de eerstgenoemde invloed proberen uitoefenen die vervolgens effectief kan worden omgezet in beleidsmaatregelen door laatstgenoemde.

Wanneer er algemener en theoretisch naar de relatie tussen belangengroepen en politieke partijen wordt gekeken, worden er veelal drie verschillende theoretische brillen gehanteerd (Allern, 2010). Dit zijn de normatieve kijk, de historische kijk en de rationele kijk. Onderstaand worden de verschillende theoretische brillen uit de doeken gedaan waarbij een focus komt te liggen op de onderlinge verschillen en gelijkenissen en eveneens op de relatie die belangenverenigingen en politieke partijen onderling volgens de theorie hebben.

Historische bril

In dit punt wordt gekeken vanuit een historisch oogpunt naar de relatie tussen belangengroepen en politieke partijen. Volgens deze visie is de relatie tussen de twee op een historische manier gegroeid en blijven ze ook voortbestaan omdat er bepaalde aanleidingen voor zijn (Schamp & Bouteica, 2018). Zo kan bijvoorbeeld, zoals in punt 2.1.3. (cf. supra) ook aangehaald, de verzuiling een belangrijke rol spelen in de relaties tussen belangengroepen en politieke partijen.

In België is deze invloed van verzuiling nog steeds merkbaar en uitstekend te bekijken door deze historische bril. Zo is er tot op heden nog steeds een niet te miskennen band tussen de politieke partij CD&V en onder meer Unizo, ACW, ACV en Boerenbond (Schamp, 2016). Ook de socialistische vakbond ABVV, de socialistische mutualiteit en de socialistische partij Vooruit hebben nog steeds een niet te onderschatten band die zelfs tot in het partijbureau van de partij loopt (Schamp, 2016). Deze band is ook terug te vinden bij andere partijen, denk hierbij bijvoorbeeld zeker aan de milieubeweging en Groen.

Ook het neocorporatistische overlegmodel dat in België gehanteerd wordt en zijn ingang vond na de tweede wereldoorlog, heeft historisch gezien bijgedragen tot het in stand houden van de banden die bestaan tussen belangengroepen en politieke partijen (Schamp & Bouteica, 2018). Volgens Van

Den Brande (1995) voorzag dit concept namelijk in het structureel betrekken van relevante belangengroepen bij bepaalde beleidskeuzes. In het neocorporatisme aanvaardt de staat namelijk dat bepaalde belangengroepen een bepaalde achterban vertegenwoordigen en streeft ze bovendien naar onderhandeling met deze belangenverenigingen (Schmitter, 1985). De belangengroeperingen zullen op hun beurt actief op zoek gaan naar invloed die ze kunnen uitoefenen op het politiek besluitvormingsproces om op die manier hun achterban te vertegenwoordigen (Schmitter, 1983). De staat ziet dus de belangenverenigingen als een partner in het tot stand komen van beslissingen (Schmitter, 1985). Denk hierbij aan het eerdergenoemde sociaal overleg tussen de sociale partners dat historisch zijn ingang heeft gevonden en vandaag nog steeds aanwezig is in België.

Normatieve bril

Volgens de normatieve bril zijn politieke partijen cruciaal in het bundelen en verdedigen van eenzelfde kijk op onder meer maatschappelijk en economische belangen (Schamp & Bouteca, 2018). Om correct te kunnen aanvoelen wat deze belangen dan precies inhouden, onderhouden de politieke partijen relaties met vertegenwoordigers van middenveldorganisaties (Schamp & Bouteca, 2018). Belangengroepen proberen de aanwezige ruimte tussen burgers en politieke partijen op te vullen terwijl politieke partijen ook effectief luisteren naar deze belangengroepen met hun verzuchtingen om vervolgens een keuze te maken welke verzuchtingen ze effectief op de agenda zullen plaatsen (Thomas, 2001; Devos & Steyvers, 2016).

Deze normatieve kijk vraagt volgens Schamp en Bouteca (2018) wel een ideologische openheid van politieke partijen aangezien ze contact moeten leggen met veel verschillende relevante belangengroepen om een correct zicht te krijgen op wat er leeft in de maatschappij. Partijen hebben dus volgens deze kijk een morele en democratische plicht om rekening te houden en een band te creëren met degene die geregeerd worden (Lawson, 1980; Schamp & Bouteca, 2018). Nog volgens deze visie is het zelfs niet enkel een morele plicht maar noodzakelijk voor politieke partijen om dergelijke flexibiliteit te tonen aangezien hun eigen voortbestaan in se afhangt van hun kunnen om de democratisch normatieve verwachtingen van de maatschappij in te lossen (Allern, 2010; Schamp & Bouteca, 2018).

Rationele bril

Volgens de bekende rationele keuze theorie zijn personen of organisaties rationele actoren die hun keuze maken nadat ze een weloverwogen kosten-batenanalyse hebben gemaakt (Hechter & Kanazawa, 1997). Daarbij zullen de voor- en nadelen grondig worden afgewogen en uiteindelijk zal de meest rationele keuze worden gemaakt (Hechter & Kanazawa, 1997). Ook de relatie tussen belangengroepen en politieke partijen kan volgens deze theorie worden bekeken. Zo is het volgens deze kijk perfect rationeel van zowel belangengroepen als politieke partijen om relaties met elkaar aan te knopen. Het is eveneens rationeel om binnen die relatie de informatieoverdracht te maximaliseren op een zodanige wijze dat de onderlinge transactiekosten geminimaliseerd worden (Schamp & Bouteca, 2018).

Volgens Schamp en Bouteca (2018) zijn er tevens nog twee verschillende perspectieven om naar deze rationele theorie te kijken. Dit is namelijk vanuit het perspectief van de belangengroepen en vanuit het perspectief van politieke partijen. In deze masterproef wordt zoals eerder gesteld het perspectief van de belangengroepen gevolgd (cf. supra). Toch wordt het perspectief vanuit de politieke partijen onderstaand ook meegegeven om een volledig beeld te kunnen krijgen van de rationele theorie.

Vooreerst wordt het perspectief vanuit de belangengroepen op de rationele theorie meegegeven. Dit is in het kader van deze masterproef de meest relevante invalshoek. Het ultieme doel van belangengroepen is het effectief beïnvloeden van beleid zodat rekening wordt gehouden met hun eisen en verzuchtingen (Hacker & Pierson, 2014; Schamp & Bouteca, 2018). Er kan verwacht worden dat de rationele keuze van belangengroepen dan voornamelijk op politieke partijen zal vallen die een zekere politieke effectiviteit tonen (Schamp & Bouteca, 2018). Dit zijn dus partijen die reeds geregeerd hebben en een groot coalitiepotentieel hebben waarbij ze in de mogelijkheid zullen belanden om beleidsdoelen effectief om te zetten in beleid (Schamp & Bouteca, 2018). Echter zullen belangenverenigingen ook kijken naar andere partijen waarbij ook rekening zal worden gehouden met de standpunten de politieke partijen in het parlement verdedigen (Schamp & Bouteca, 2018).

In het perspectief vanuit de politieke partijen spelen voornamelijk ideologische, instrumentele en eveneens electorale motieven (Schamp & Bouteca, 2018). Bepaalde aanleunende

belangenorganisaties waren namelijk lange tijd een soort electorale basis waar de partij gegarandeerd op kon rekenen. Bovendien steunden bepaalde grote groeperingen een partij financieel en waren leden van de groepering ook automatisch lid van de partij (Schamp & Bouteica, 2018). Ook al is die band veelal verzwakt en niet meer automatisch geldend zoals voorheen, nog steeds zullen deze belangengroepen voor de partij een electorale basis betekenen waarop gesteund kan worden. Daarom is het onderhouden van een goede relatie met deze belangengroepen vanuit het partijstandpunt een logische keuze (Schamp & Bouteica, 2018).

Ook inhoudelijk staan partijen open voor informatie vanuit de belangengroepen omdat zij nu eenmaal dichter bij het electoraat staan dan de partijen zelf. Echter moet dit voor partijen wel om een positieve samenwerking gaan. Indien het zou gaan om een negatieve relatie en deze relatie een bedreiging vormt voor de partijbelangen of mogelijke samenwerking met andere politieke partijen verhindert, zal een politieke partij de afweging maken om de banden met een belangengroep door te knippen (Binderkrantz, 2004; Schamp & Bouteica, 2018).

2.2.2.Praktijk

Zoals algemeen geweten, lopen theorie en praktijk niet altijd volgens hetzelfde pad. Het is niet omdat iets in de theorie beschreven wordt, dat het in de praktijk ook zo zal verlopen. Daarom is het interessant om te bekijken hoe de relatie in de praktijk verloopt tussen belangengroepen en politieke partijen.

Het effectief contact opnemen met bepaalde personen binnen een politieke partij door een belangenvereniging kan van belang zijn om invloed te kunnen uitoefenen op de partijen. Een voorbeeld hiervan zijn de verkiezingsmemoranda die massaal worden verspreid door belangenverenigingen in de aanloop naar verkiezingen. Dit wordt gedaan in de hoop dat deze partijen de standpunten van de groepering zullen meenemen in het partijprogramma.

Volgens het onderzoek van Schamp (2017) sturen belangengroepen deze memoranda het vaakst naar partijvoorzitters, gevolgd door een Vlaams parlements lid en een federale volksvertegenwoordiger. In mindere mate worden ook Vlaamse ministers en studiediensten van de partijen aangeschreven (Schamp, 2017). Vaak worden eveneens nog bezoeken gepland met de partijen om het memorandum te gaan verdedigen en uitleg te geven over de punten die aan bod

komen in het document (Schamp, 2017). Het valt op dat in het versturen van memoranda naar bepaalde ontvangers binnen een partij keuzes worden gemaakt. Eveneens geldt dit voor het effectief gaan verdedigen van een memorandum bij al dan niet bepaalde partijen. Echter is het minder duidelijk waarom bepaalde keuzes worden gemaakt en wat de redeneringen achter dergelijke keuzes zijn.

In de praktijk lijkt het er eveneens op dat de relatie tussen belangenverenigingen en de politieke partijen zich traditioneel afspeelt in twee verschillende arena's, namelijk de politieke arena en de media-arena (Fraussen & Wouters, 2015). In het geval van de politieke arena betreft het voornamelijk directe contacten met beleidsmakers (Fraussen & Wouters, 2015). Deze contacten veronderstellen dan ook een bepaalde vorm van rechtstreekse toegang tot de beleidsmakers waardoor deze tevens niet plaatsvinden in de publieke sfeer. Dit kan bijvoorbeeld gaan om het aanschrijven van parlementsleden, ministers, partijvoorzitters, het zetelen in adviesraden of de deelname aan parlementaire consultaties (Fraussen & Wouters, 2015). De media-arena daarentegen speelt zich af in de publieke sfeer waarbij net getracht wordt om aandacht op te eisen zodat een bepaald momentum kan gecreëerd worden om een thema op de onderhandelingstafel te krijgen (Fraussen & Wouters, 2015). Het verloop van deze belangenvertegenwoordiging is dus indirect.

In het verleden werd naar de media-arena gekeken als een terugvaloptie die enkel werd gehanteerd indien er door een groepering geen rechtstreekse toegang tot beleidsmakers kon worden verkregen (Lipsky, 1968). Deze optie zou dan voornamelijk aangegrepen worden door belangengroeperingen die een zwakke positie kennen in de politieke arena en dus de reikwijdte van een conflict proberen te verbreden door media-aandacht (Schattschneider, 1960). Binderkrantz (2005) stelt echter in recenter onderzoek dat ook sterkere verenigingen deze optie van de media-arena steeds vaker hanteren als een drukingsmiddel. Fraussen en Wouters (2015) stellen daarom dat er kan geconcludeerd worden dat vele belangenorganisaties op de twee arena's tegelijk inzetten en een actieve speler proberen te zijn op beide fronten.

In dit onderzoek zal worden getest hoe het in de praktijk gesteld is met de media- en politieke arena. Daarom werd volgende hypothese opgesteld, die in de interviews zal worden getest.

(H3) Belangenorganisaties proberen eerst de middelen uit de politieke arena uit te putten alvorens middelen uit de media arena te gebruiken.

Bij het toetsen van deze derde hypothese zal ook rekening gehouden worden met de vraag of de belangengroepen in verkiezingsperiodes eveneens eerst de middelen uit de politieke arena proberen uit te putten. Verder stelt zich ook de vraag, indien belangengroepen overgaan tot het gebruiken van middelen uit de media arena, welke media ze specifiek proberen te bereiken. Er zijn heel veel verschillende media en het is interessant om te weten te komen naar welke media de voorkeur uitgaat van belangengroepen. Zien zij bijvoorbeeld bepaalde media als lid van eenzelfde zuil en gaan ze daarom al dan niet contact zoeken met hen of wenden ze zich voornamelijk tot al dan niet geschreven of populaire media zijn vragen die zich opwerpen bij deze hypothese. Ook de sociale media kunnen hierin hun rol spelen. Eveneens is het mogelijk dat bepaalde belangengroepen zeker niet met bepaalde media willen geassocieerd worden omdat ze deze bijvoorbeeld zelf associëren met een bepaald thema en deze dus links zullen laten liggen.

Interessant kan ook zijn om concreet de verschuiving van de rol van de media bij deze hypothese te toetsen. Zoals Fraussen en Wouters (2015) in hun onderzoek aanhalen blijkt dat verschillende belangengroepen steeds meer inzetten op de media arena en deze niet enkel meer als terugvaloptie bekijken. Het zou kunnen dat belangengroepen deze media als een soort vierde macht beginnen beschouwen zijn naast de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht.

Indien wordt gefocust op de politieke arena binnen deze hypothese is het zeer interessant om uit te zoeken in welke mate *issue ownership* een rol speelt bij het al dan niet toenadering zoeken tot een bepaalde politieke partij. De term *issue ownership* is een term die focust op in welke mate iemand een bepaalde partij linkt met een bepaald thema (Van der Brug, 2004). Het is mogelijk dat indien belangengroepen op een bepaald thema hun eisen willen kenbaar maken ze eerder naar een bepaalde partij zullen trekken omdat ze deze partij al dan niet linken met dat thema.

Hoe de belangenverdediging op zich dan concreet in zijn werk gaat in de praktijk speelt zich zoals eerder gesteld niet in de openbaarheid af (cf. supra). Wel is er de concrete term lobbyen die ten dele omschrijft wat het verdedigen van de eigen belangen inhoudt en hoe het concreet in zijn werk gaat.

2.2.3.Lobbyen

Het contact tussen een belangenvereniging en politieke partijen waarbij de belangengroep zijn eigen belangen probeert te verdedigen kan omschreven worden als lobbywerk. Lobbywerk is namelijk de omschrijvende naam waarbij iemand die ten dienste staat van een bepaalde organisatie op een formele of informele manier poogt om het beslissingsproces te beïnvloeden of te wege op bepaalde beleidsmakers (Schepers, 1994; Soenens, 2017). Dit gebeurt vaak niet in de openbaarheid maar in de luwte, waardoor het geen te beste reputatie geniet (Schepers, 1994; Soenens, 2018). Bovendien leeft daardoor de perceptie dat een kleine groep lobbyisten achter de schermen beslist hoe het er voor de schermen aan toe zal gaan (Van De Weijenberg, 2016). Echter werd dit door Schepers (1994) in zijn onderzoek weerlegd door te stellen dat belangenverenigingen met onderlinge concurrentie van elkaar te maken krijgen. Slechts op bepaalde nicheterreinen lijkt het gevaar te bestaan dat bepaalde belangenverenigingen extreem dominant zijn ten opzichte van de andere organisaties (Schepers, 1994). Op de grote thema's lijkt het dus eerder te gaan om een spreiding van de macht over verschillende belangenorganisaties.

Het lobbyen op zich lijkt een fenomeen te zijn dat professioneel geregeld is geraakt doorheen de jaren en zelfs met gedragscodes werkt (Schepers, 1994). Ook een andere benaming voor het fenomeen, namelijk *public affairs*, lijkt een professionelere connotatie met zich mee te dragen dan voorheen het geval was (Van Drimmelen, 2014). Het duidt er eveneens op dat het fenomeen niet meer weg te denken valt bij de grote organisaties die graag hun impact willen laten gelden op het politiek beleid en dus verplicht professioneel voor de dag komen (Van Drimmelen, 2014).

Naast het aspect dat lobbyen vaak in de luwte plaatsvindt, is het ook niet geheel duidelijk op welk niveau dit het vaakst gedaan wordt. Ook rijst de vraag of er gelijktijdig op verschillende niveaus over hetzelfde onderwerp wordt gelobbyd. Volgens het onderzoek van Beyers en Kerremans (2011) gebeurt dit wel degelijk. Deze auteurs geven dit fenomeen van gelijktijdig op verschillende niveaus lobbyen de naam *multi-level venue shopping*.

Vaak betreft dit in de praktijk niet enkel op het nationale niveau lobbyen maar ook tegelijk op het internationale en Europese niveau (Beyers, 2009). Het grootste voordeel van deze techniek is dat men kan overgaan naar een ander beleidsniveau om het lobbyen verder te zetten indien het op het eerdere niveau vastgelopen is (Beyers, 2009). Het belangrijkste doel van deze techniek is dat men

hoopt om via het hogere beleidsniveau toch maatregelen te kunnen afdwingen die ook gelden voor het lagere niveau waarop het lobbywerk eerder is vastgelopen (Beyers, 2009; Beyers & Kerremans, 2011). De belangenverenigingen spreken vaak niet uit dat ze op verschillende niveaus tegelijk aan het onderhandelen zijn, enkel in de situaties dat er druk moet worden uitgevoerd lijken ze dit aan te halen (Beyers & Kerremans, 2011). Eveneens blijkt uit het onderzoek van Beyers en Kerremans (2011) dat deze techniek het vaakst gehanteerd wordt door belangengroeperingen die al een zekere binnenlandse macht en betrokkenheid hebben. Het kan interessant zijn om te weten te komen in de interviews die zullen worden afgenomen of deze techniek van *multi-level venue shopping* ook gehanteerd wordt.

Op basis van voorgaande literatuur alsook de literatuur vermeld in punt 2.2.2.Praktijk (cf.supra), wordt volgende hypothese geformuleerd die focust op de verschillende manieren die belangengroepen kunnen hanteren om hun eisen kenbaar te maken. Daarbij wordt verwacht dat ze dit in grote mate en op intensieve en minder intensieve manieren doen. De vraag kan daarbij gesteld worden hoe ze dit doen, in welke mate ze het doen en met wie ze het vaakst contact opnemen.

(H4) Belangenorganisaties proberen door middel van zoveel mogelijk verschillende manieren hun eigen eisen kenbaar te maken aan politieke partijen.

Bij de toetsing van deze hypothese in de interviews zal rekening worden gehouden met alle mogelijke manieren die beschikbaar zijn voor belangengroepen. Zo kan het bijvoorbeeld ook zijn dat belangengroepen regelmatig indirect contact onderhouden met politieke partijen. Denk hierbij opnieuw aan bepaalde actoren in de media. Het is mogelijk dat belangengroepen via journalisten of bepaalde opiniemakers hun eisen kenbaar maken om zo op indirecte wijze de politieke partijen te beïnvloeden door middel van de publieke opinie. Het kan eveneens zijn dat belangengroepen simpelweg de media als belangrijkere actor inschatten dan bijvoorbeeld parlementsleden. Dit zal worden getoetst door middel van de interviews.

2.2.4.Civil society

Als laatste deel van het theoretisch kader wordt gefocust op het begrip *civil society*. Dit is een concept dat bij het fenomeen van belangengroeperingen zeker de nodige aandacht verdient en

daarom in dit stuk aan bod komt. Zodoende kan een beter begrip worden verkregen van de plaats en inbedding van belangengroepen in de hedendaagse maatschappij.

In het Nederlands wordt het fenomeen *civil society* ook wel het maatschappelijk middenveld genoemd. Het kan aanzien worden als een concept dat ervoor zorgt dat de staatsmacht gelimiteerd wordt en niet tot absolute en ongekeerde proporties zal leiden (Ehrenberg, 2017). De economische markt zou door de aanwezigheid van een maatschappelijk middenveld veel vrijheid krijgen en dus tegelijk volledig tot ontplooiing kunnen komen (Ehrenberg, 2017). Dit zou er volgens dezelfde auteur toe leiden dat bijgevolg de individuen in een maatschappij ook volledig tot ontplooiing kunnen komen.

Het concept van de *civil society* kan volgens Edwards (2009) beschouwd worden als het verminderen van absolute macht van politici en de staat door de uitbesteding van de vrije markt en de volledige ontplooiing van individuele vrijheden. Deze auteur gaat zelfs nog verder en stelt dat de maatschappij de verenigingen die zich organiseren om de bestaande macht uit te dagen als het ware beschermt. De maatschappij die een degelijk maatschappelijk middenveld heeft, stimuleert dus als het ware het ontstaan van belangengroeperingen (Edwards, 2009). Ehrenberg (2017) gaat hiermee akkoord en stelt zelfs dat hier de facto geen twijfel over kan bestaan. Hij haalt immers in zijn werk aan dat de, volgens hem, belangrijkste politiek-filosofische stromingen, namelijk het Marxisme en het Liberalisme, het eens zijn hoe de *civil society* tot stand komt en wat deze kan teweegbrengen in een maatschappij. Enkel over het nuttig zijn van deze *civil society* hebben ze volgens hem een andere mening.

Over het ontstaan van de *civil society* zegt Seligman (1995) in zijn boek *The idea of civil society* dat er meerdere redenen te bedenken zijn. Enerzijds stelt hij dat het concept een uiting is van de nood van burgers naar een beheersbare schaal van het sociale leven. Een nood die de nadruk legt op vrijwillige organisaties en communes die beslissingen op lokaal vlak kunnen nemen. Dit zonder dat de staat zich moeit of het beslissingsproces door bureaucratische instellingen bemoeilijkt wordt. Anderzijds stelt hij dat het ontstaan ook kan aanzien worden als een synthese van verschillende waarden in de zoektocht naar het 'goede leven', zoals hij het zelf heeft benoemd in zijn boek.

Het lijkt dus duidelijk te zijn dat het bestaan van de *civil society* samen met het streven naar vrijheid van burgers een belangrijke aanwezigheid is om belangengroeperingen kans te geven om te ontstaan en te ontwikkelen binnen een maatschappij.

Een opvallende vaststelling is dat de eerdergenoemde bevinding van Olsen (1982) en van Snippenburg (1984), namelijk dat belangengroepen een negatieve invloed hebben op de economische groei, dus wordt tegengesproken in het werk van Edwards (2009) en Ehrenberg (2017). Die stellen namelijk dat het concept van de *civil society* zal leiden tot de volledige ontplooiing van de economische markt en individuele vrijheden. De twee fenomenen zijn echter niet gelijk aan elkaar. De *civil society* stimuleert volgens laatstgenoemde auteurs namelijk de komst van belangengroeperingen en kan dus eerder aanzien worden als een soort facilitator voor het bestaan van belangengroeperingen. Toch blijven de tegenstrijdigheden in de conclusies van de onderzoeken van Olsen (1982) en van Snippenburg (1984) enerzijds en de conclusies van Edwards (2009) en Ehrenberg (2017) een opvallende vaststelling.

Op basis van alle voorgaande literatuur in het theoretisch kader kan uiteindelijk gekomen worden tot het deel resultaten in deze masterproef. De resultaten van deze masterproef dienen te worden gelezen in het licht van het eerder neergeschreven theoretisch kader.

3.Resultaten

3.1.Selectie belangenorganisaties

3.1.1.Algemeen

Om relevante interviews te kunnen afnemen die uiteindelijk een antwoord bieden op de vooropgestelde hypothesen en zodoende ook op de centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek, worden bepaalde voorwaarden vooropgesteld bij de selectie van belangenorganisaties. Een van deze voorwaarden is dat het gaat om belangenverenigingen die voldoen aan de eigen definitie die eerder werd beschreven (cf. supra).

Eveneens wordt gekozen om belangenverenigingen te interviewen die zeker op nationaal niveau aan belangenverdediging doen. Dit omdat belangengroepen op lokaal niveau niet over dezelfde middelen beschikken als grotere groeperingen, er zou dus vertekening kunnen optreden omtrent

hypotheses drie en vier (cf. supra). Op het lokale niveau kan eveneens verwacht worden dat bepaalde politici dichter bij haar burgers staan dan op nationaal niveau. Ook kan verwacht worden dat belangengroepen en tevens ook bepaalde politici zelf, zich meer focussen op bepaalde lokale problemen en plaatsgebonden interesses (Maes, 1997). Volgens Maes (1997) neemt de gemeente dan ook meer de rol op van bemiddelaar tussen tegengestelde lokale belangen. Deze masterproef focust zich algemeen echter op het nationale niveau. Een uitwijking in de interviews naar lokale afdelingen kan, maar er wordt gekozen om dit niet als basisniveau te hanteren.

Ook wordt gepoogd om contact op te nemen met belangengroepen die voldoende relevant zijn, in dit onderzoek betekent dit dat er kan verwacht worden dat ze actief aan belangenverdediging doen. Het eerder vermelde onderzoek van Fraussen en Wouters (2015) vormt hierbij een ideale leidraad. Uit hun analyse komen een aantal heel sterke belangenverenigingen naar voor waarvan verwacht wordt dat ze zeker aan actieve belangenverdediging doen. Dit zijn onder meer het ACW, Boerenbond en Unizo. Deze zijn tevens gegroeid uit de katholieke zuil, wat van toepassing kan zijn op hypothese 1. Ook vermelden ze de christelijke vakbond, het ACV, en de socialistische vakbond, het ABVV, als de twee grootste spelers wat betreft de media-aandacht opeisen. Dit kan een duidelijke betrekking hebben op de derde hypothese.

Het lijkt ook aanbevolen te zijn om niet enkel belangenverenigingen uit de katholieke zuil of vakbonden aan te schrijven. Andere relevante verenigingen, die maatschappelijke ingebed zijn en tevens in het onderzoek van Fraussen en Wouters (2015) naar voor komen zijn onder meer GAIA, Voka, Test Aankoop, Rode Kruis en VBO.

Aangezien bovengenoemde organisaties allemaal grote verenigingen zijn, kan het interessant zijn om in dit onderzoek ook een interview af te nemen met een relatief kleinere organisatie die echter veel aan belangenvereniging op nationaal niveau doet. Er kan verwacht worden dat een kleinere organisatie niet over dezelfde toegangswegen bezit als een grote organisatie die het gewicht van tienduizenden leden kan voorleggen. Daarom kan het interessant zijn om te weten te komen hoe een kleinere organisatie, met minder leden, toch aan efficiënte belangenverdediging kan doen. Daarbij valt het oog onmiddellijk op de vereniging Groene Kring. Dit is een organisatie die zich opwerpt als spreekbuis voor een zeer specifieke doelgroep, namelijk jonge boeren, en ongeveer 4000 leden telt (Groene Kring, z.d.). Dit is in vergelijking met de andere groeperingen die

bovenstaand aan bod komen relatief weinig. Toch komt deze vereniging geregeld in het nieuws met acties over onder meer het stikstofbeleid en heeft ze al verschillende keren met ministers aan tafel gezeten om de eigen eisen kenbaar te kunnen maken (Groene Kring, z.d.).

3.1.2. Geïnterviewde belangenorganisaties

De belangenorganisaties die uiteindelijk werden geïnterviewd, worden in dit blok voorgesteld. Er werd gekozen om 20 zorgvuldig geselecteerde belangenorganisaties aan te schrijven. Deze belangenorganisaties werden geselecteerd zodoende dat de vooropgestelde hypothesen op een correcte manier getest zouden kunnen worden. Doorheen de interviews werd duidelijk dat geen enkele belangenorganisatie contact heeft met de politieke partij Vlaams Belang, in recente peilingen nochtans de grootste partij van Vlaanderen. Daarom werd geopteerd om een 21^e belangenorganisatie aan te schrijven waarvan verwacht zou kunnen worden dat deze wel met het Vlaams Belang contact heeft. Dit werd de ‘IJzerwake vzw’, aangezien op haar website duidelijk vermeld staat dat ‘samenwerking tussen alle Vlamingen voor de Vlaamse zaak’ en ‘Vlaamse onafhankelijkheid’ twee van haar kerndoelen zijn (IJzerwake vzw, 2024). Dit zijn twee doelen die dicht tegen enkele waarden van het Vlaams Belang aanleunen (Vlaams Belang, z.d.). Deze belangenorganisatie werd echter niet bereid gevonden om deel te nemen aan het onderzoek.

Met welke personen van de belangengroepen uiteindelijk een interview werd afgenomen, hing af van welke persoon een belangenorganisatie zelf als geschikt zag. De keuze werd volledig bij de belangenorganisaties gelegd aangezien zij zelf het best op de hoogte zijn wie de geschikte personen in hun organisatie zijn. Tijdens het interview werd persoonlijke anonimiteit gegarandeerd aan de deelnemers van het onderzoek (cf. supra). Om toch de relevantie van de deelnemers te kunnen duiden, worden hierna de professionele functies van de geïnterviewde personen veralgemeend weergegeven in alfabetische volgorde. Het is dus niet mogelijk om de functie van een deelnemer te koppelen aan een bepaalde organisatie, zodoende wordt persoonlijke anonimiteit gegarandeerd. Er zijn zeven functies terug te vinden aangezien een bepaald interview gelijktijdig met twee personen van eenzelfde organisatie werd afgenomen. Bovendien zijn de functies veralgemeend, wat wil zeggen dat een overkoepelende term werd gehanteerd om een functie te omschrijven. Op die manier wordt er extra zekerheid ingebouwd wat betreft de anonimiteit van de deelnemers.

In alfabetische volgorde zijn de professionele functies van de geïnterviewde personen; algemeen coördinator, algemeen directeur, directeur beleid, directeur onderzoek, dossier manager, voorzitter, woordvoerder.

Uiteindelijk zijn zes diepgaande interviews afgenomen met een mediane duurtijd van 45 minuten per interview. Er werd geopteerd om niet meer dan zes diepgaande interviews af te nemen aangezien theoretische saturatie werd geconstateerd in de antwoorden die tijdens de interviews naar boven kwamen. Onderstaand worden de geïnterviewde belangenorganisaties, die elk een duidelijke relevantie in dit onderzoek kennen, kort toegelicht. Deze belangenorganisaties worden in alfabetische volgorde voorgesteld.

Bond Beter Leefmilieu

De organisatie Bond Beter Leefmilieu is een grote organisatie die van zichzelf zegt dat ze natuur- en milieuorganisaties verenigt en daarbij de stem versterkt van duurzame koplopers in Vlaanderen (Bond Beter Leefmilieu, z.d.). Ze verenigen een 130-tal organisaties die als lid zijn aangesloten bij Bond Beter Leefmilieu. Ook bereiken ze naar eigen zeggen 1 miljoen Vlamingen, duizenden bedrijven en de belangrijkste beleidsmakers (Bond Beter Leefmilieu, z.d.). Ze stellen duidelijk de stem van burgers, ondernemingen en sociale organisaties voorop waarbij ze pogen om samen met overheden aan haalbare oplossingen te werken wat betreft duurzaamheid. Een duidelijk punt in hun eigen vooropgestelde strategie is het richting geven aan het beleid door overleg en onafhankelijk advies (Bond Beter Leefmilieu, z.d.).

De organisatie is interessant voor het gevoerde onderzoek aangezien het een grote organisatie betreft met veel leden en veel aangesloten organisaties. Ondanks de grootte van de vereniging staat er duidelijk in haar waarden ingeschreven dat ze onafhankelijk is en zich ongebonden opstelt (Bond Beter Leefmilieu, z.d.). Het is belangrijk om in dit onderzoek een grote organisatie te laten deelnemen die geen geschiedenis van verzuiling met zich meedraagt.

Beweging.net

De organisatie beweging.net is een grote overkoepelende vereniging die gesticht is door 11 leden. Die leden zijn organisaties die uit de Christelijke zuil komen en een overkoepelend horizontaal

netwerk hebben opgezet. De visie van beweging.net is om samenwerking te organiseren rond hedendaagse complexe problemen en die maatschappelijke leiders uit alle delen van de maatschappij verbindt (beweging.net, z.d.). Die maatschappelijke leiders zijn volgens beweging.net personen die maatschappelijke problemen oplossen of er aandacht voor vragen en zich bewegen in de domeinen van staat, markt en civil society terwijl ze vaak bewust het podium niet opzoeken (beweging.net, z.d.). De visie van beweging.net is om deze leiders op verschillende bestuursniveaus samen te brengen en door middel van het netwerk te versterken. Toch stelt ze tegelijk dat ze wil voortbouwen aan het engagement dat gestart is door haar voorlopers uit de Christelijke Arbeidersbeweging (beweging.net, z.d.). De organisatie stelt voorop om het gezicht te zijn van het middenveld en de samenleving toe te laten horen aan haar inwoners.

Deze organisatie kan dus als een schoolvoorbeeld van een belangenorganisatie beschouwd worden. Ze heeft waarden en voorlopers die afstammen uit de Christelijke zuil en steekt ook niet weg dat dit de basis is van haar bestaan. Tegelijk probeert ze op een modernere manier haar vele leden, naar eigen zeggen 1.2 miljoen leden uit de verschillende organisaties, een stem te geven. Het is belangrijk voor het onderzoek dat dergelijke organisatie deelneemt aangezien deze een sterke verzuilingstraditie heeft gekend en ze tegelijk veel leden vertegenwoordigt naar het beleid toe.

GAIA

GAIA is een belangenorganisatie die opkomt voor de belangen van dieren. Dit is meteen een belangrijke reden waarom zij een meerwaarde zijn in dit onderzoek. In de eigen definitie staat namelijk neergeschreven dat belangenorganisaties ook de belangen van dieren kunnen vertegenwoordigen. GAIA heeft naar eigen zeggen meer dan 85.000 leden en bestaat sinds 1982 (GAIA, z.d.).

Ze beschrijven zichzelf als een invloedrijke, zo niet de invloedrijkste, organisatie die ijvert voor een betere bescherming voor levende wezens die pijn en leed kunnen voelen (GAIA, z.d.). Op hun eigen website benadrukken ze verschillende successen die ze reeds hebben geboekt als organisatie door het lobbywerk en de belangenverdediging die ze uitvoeren. Daarbij benadrukken ze ook dat ze geregeld succesvolle mediacampagnes uitvoeren. Dit alles ligt duidelijk in lijn met de hypothesen die onderzocht worden in dit onderzoek.

Groene Kring

De organisatie Groene Kring zet zichzelf in de markt als spreekbuis voor jonge land- en tuinbouwers (Groene Kring, z.d). Dit is een heel specifieke doelgroep die een 4000-tal leden omvat (Groene Kring, z.d). In vergelijking met andere deelnemende organisaties in dit onderzoek is dit een organisatie die beduidend minder leden kent. Toch blijkt dat zij er geregeld in slagen om de media te halen en aan tafel te zitten met ministers en andere beleidsmakers om hun standpunten duidelijk te maken (Groene Kring, z.d). Dit maakt hen in het kader van dit onderzoek een interessante deelnemer zodanig dat duidelijk kan worden hoe een relatief kleine organisatie er toch in slaagt grote invloed uit te oefenen.

De Groene Kring vindt zijn wortels terug bij het ontstaan van de Boerenjeugdbond in 1927 (Groene Kring, z.d). Nadien evolueerde die beweging naar de KLJ en daaruit ontstond de Groene Kring (Groene Kring, z.d). Op haar website geeft ze verder duidelijke banden aan met de KLJ, Ferm, LRV, Landelijke Gilde. Verder worden zeer sterke banden met de Boerenbond vermeld, Groene Kringers maken zelfs deel uit van het bestuur van Boerenbond. Er kan dus gesteld worden dat de verzuiling doorweegt op de vereniging Groene Kring, wat interessant is in het kader van dit onderzoek.

VIAS

VIAS is in het kader van dit onderzoek een interessante deelnemer. Het is namelijk een organisatie met 120 medewerkers met als doelstelling een betere en veilige omgeving creëren (VIAS, z.d.). Ze werd opgericht in 1986 door de Belgische regering maar is sinds 2016 volledig onafhankelijk. Ze noemt zichzelf een gewaardeerde partner voor maatschappelijke organisaties, regeringen en onderzoeksinstellingen die dezelfde doelstelling voor ogen hebben (VIAS, z.d.). De organisatie schrijft op haar eigen website in haar missie dat ze op basis van invloedrijke communicatie probeert deel te nemen in het systeem om haar doelen te kunnen bereiken.

De organisatie is dus niet de typische belangenorganisatie zoals die vaak in gedachten voorop wordt gesteld. Toch verdedigt ze de belangen van een afgebakende groep mensen, namelijk de veiligheid Belgische weggebruiker. Ook is ze pas relatief recent onafhankelijk geworden, echter niet zoals in andere verzuilingstradities van een bepaalde strekking, maar van de Belgische

regering. Dit alles maakt van VIAS een uitstekende deelnemer die een relevante meerwaarde kan betekenen in dit onderzoek.

Vlaamse Auteursvereniging

De Vlaamse Auteursvereniging is een belangenorganisatie die een erg specifieke doelgroep vertegenwoordigt met een 500-tal leden. Ze zet zichzelf namelijk in de markt als belangenbehartiger van en voor Vlaamse Auteurs (Vlaamse Auteursvereniging, z.d.). Een van de twee pijlers waar de organisatie voor staat is de Vlaamse auteurs collectief vertegenwoordigen en verdedigen (Vlaamse Auteursvereniging, z.d.). Op haar website stelt de organisatie dat ze de minister van Cultuur rechtstreeks advies verleent in bepaalde zaken en onrechtstreeks nog op andere manier invloed uitoefent.

Dit is de kleinste organisatie die deelneemt aan dit onderzoek. In vergelijking met de andere deelnemers heeft ze een zeer specifiek afgebakende groep personen die ze vertegenwoordigt. Ze heeft geen traditie van verzuiling die ze meedraagt. Toch lijkt ze erin te slagen om haar belangen te kunnen verdedigen. Het is dus interessant in het kader van dit onderzoek om te weten te komen hoe een kleine organisatie effectief en efficiënt aan belangenverdediging kan doen.

3.2.Bevindingen interviews

Onderstaand worden de eigen resultaten besproken die verkregen zijn door middel van diepgaande interviews. Alle informatie die besproken wordt, is verkregen op basis van interviews, tenzij anders aangegeven, waarbij persoonlijke anonimiteit gegarandeerd werd aan de deelnemers. Daarom zal ofwel algemeen verwezen worden ofwel aan de hand van de functie die een deelnemer had of de organisatie waaruit hij of zij deel van uitmaakt. De belangrijkste bevindingen worden onderstaand besproken per deeltitel.

3.2.1.De verschillende middelen van belangenorganisaties

Allereerst worden de verschillende middelen van belangenorganisaties besproken. Met verschillende middelen worden de verschillende mogelijkheden bedoeld die belangenorganisaties hanteren om hun eigen belangen te verdedigen naar politieke partijen toe. Onderstaand worden enkele specifieke middelen besproken. Uit de interviews is gebleken dat sommige middelen bij

elke organisatie terugkomen, zoals het politiek memorandum. Andere middelen werden creatief bedacht en kwamen slechts sporadisch voor, denk hierbij aan influencers betalen om op sociale media een campagne te voeren.

Het politiek memorandum blijkt een populair middel te zijn onder belangenorganisaties om hun eigen standpunten kenbaar te maken naar politieke partijen toe. Dit is een document waarin de belangenorganisaties hun eigen standpunten neerschrijven. Vaak wordt dit overhandigd aan politieke partijen in de aanloop naar verkiezingen. Daarna verwachten de belangenverenigingen dat politieke partijen hiermee aan de slag gaan en vervolgens punten uit het memorandum in hun eigen verkiezingsprogramma overnemen. Het valt op dat dit een middel is dat alle belangenorganisaties hanteren en ze daarbij eveneens voornamelijk focussen op de verkiezingen op bovenlokaal niveau. Indien ze toch een politiek memorandum verspreiden op lokaal niveau is dit ofwel met een focus op de grote centrumsteden ofwel een algemeen basisdocument waar eventuele lokale afdelingen zelf verder mee aan de slag kunnen.

Een andere tactiek die belangenorganisaties hanteren is op een directe manier invloed proberen uitoefenen op personen binnen een politieke partij. Vaak zijn dit de zogeheten zwaargewichten binnen een partij die rond het specifieke thema van een belangenorganisatie invloed of kennis hebben. Dit kan doordat deze mensen bijvoorbeeld in het parlement veel werk verrichten of vragen stellen rond dat thema of ze een bevoegd minister zijn. Ook is het mogelijk dat deze personen in een bepaalde commissie zetelen en daar werk verrichten rond het specifieke thema. Op die manier kunnen zij worden gecategoriseerd als zwaargewicht rond dat bepaald thema.

De bedoeling van belangenorganisaties, indien op een directe manier invloed wordt uitgeoefend, is veelal om informatie aan deze zwaargewichten te geven. Bij de organisaties leeft namelijk het idee dat deze personen door middel van informatie overtuigd kunnen worden om in het voordeel van de belangenorganisatie invloed uit te oefenen. Dit wordt echter niet op deze concrete manier verwoord naar de politici toe. Er wordt gepoogd om hen via al dan niet objectieve informatie of eigen onderzoeken te overtuigen. Dit gebeurt vaak onder het mom van het algemeen belang, eerder dan hen duidelijk voor de eigen kar te willen spannen. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de belangenorganisaties zelf vaak overtuigd zijn dat een keuze in hun voordeel veelal ook in het algemeen belang is.

In tegenstelling tot het direct invloed uitoefenen op politici is het indirect invloed uitoefenen minder aanwezig. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het overtuigen van opiniemakers om een stuk te schrijven of het officieus informatie geven aan journalisten. Er kan gesteld worden dat er gemengde ideeën zijn over deze praktijk. Bepaalde belangenorganisaties lieten uitschijnen dat ze het voordeel van dergelijke tactiek niet inzien en ze tegelijk vrezen dat dergelijke indirecte manier van beïnvloeden enkel nadelige gevolgen kan hebben. Volgend citaat omschrijft deze visie: “Die typische manier van aan politiek doen met bijvoorbeeld perslekken is zeker iets waar wij ons niet mee willen bezighouden. Volgens ons kan dat enkel de onderhandelingen schaden.” Tegenover deze kijk staat een andere visie van andere belangenorganisaties die stelt dat er op deze manier wel bepaalde zaken kunnen worden bereikt. Volgende quote omschrijft duidelijk deze andere kijk: “Als de discussie een doodlopende weg lijkt op te gaan, wordt er al wel eens informatie gegeven aan een journalist over hoe de situatie echt in elkaar zit, wat de eigenlijke argumenten zijn.” Dit maakt duidelijk dat de belangenverenigingen niet hetzelfde denken over deze tactiek. Bijgevolg gaan bepaalde organisaties wel indirecte invloed proberen uitoefenen terwijl andere deze manier van werken bewust mijden.

Een volgend middel dat bij de meeste belangenorganisaties bekend is, is een parlementaire vraag laten stellen via de oppositie. Er kan gesteld worden dat dit een techniek is die vaker gehanteerd wordt door belangengroepen die minder structureel en sterk contact hebben met bepaalde relevante ministers of meerderheidspartijen. Er lijken verschillende redenen te zijn voor dergelijke techniek. Vooreerst laten belangenorganisaties een parlementaire vraag via de oppositie stellen om informatie te verkrijgen. Indien ze zelf niet op de hoogte zijn maar informatie willen over een bepaald onderwerp of cijfers omtrent een onderwerp hanteren ze deze mogelijkheid. Aangezien een minister verplicht is om te antwoorden op een parlementaire vraag is dit een efficiënte manier om informatie te verkrijgen. In tegenstelling tot de verplichting om te antwoorden op een parlementaire vraag is het namelijk mogelijk dat een minister een belangenvereniging zou afwimpelen indien deze rechtstreeks dergelijke informatie zou willen verkrijgen bij de minister.

Een andere reden voor deze techniek lijkt het warm houden van de contacten met de oppositiepartijen. Belangenorganisaties zijn namelijk van mening dat de uitvoerende macht de belangrijkste is (cf. infra). Een parlementaire vraag laten stellen is dan ook een uitgelezen kans om toch nuttig contact te onderhouden met oppositiepartijen. Zoals uit een interview werd geciteerd:

“Je moet die contacten natuurlijk wel warm houden, het is niet omdat ze vandaag in de oppositie zitten dat ze de volgende keer niet aan de knoppen kunnen zitten.” Ook de oppositiepartijen zelf lijken voor de input van belangenorganisaties om een concrete parlementaire vraag te stellen, open te staan. Het lijkt dan ook voor beiden een win-win situatie te zijn waarbij de belangenorganisatie de nodige informatie verkrijgt en de oppositiepartij een relevante parlementaire vraag kan stellen. Dit lijkt dan ook aan te sluiten bij de laatste achterliggende reden om een parlementaire vraag te stellen. Namelijk het druk zetten op de meerderheidspartijen of ministers door op deze manier een bepaalde zaak onder de aandacht te brengen in het parlement.

Enkele belangenorganisaties lieten uitschijnen dat hun contacten met politieke partijen verder gaan dan het sporadisch contact opzoeken met verkozenen of andere mensen binnen een politieke partij. Zelfs in die mate dat er sprake kan zijn van een contact op structurele basis met parlementsleden. Een bepaalde belangenorganisatie liet zelfs optekenen dat er op vaste, wederkerende tijdstippen vergaderingen gepland zijn met ministers op Vlaams en federaal niveau om de standpunten van de belangenorganisatie kenbaar te maken en de verkozenen bij te sturen waar nodig. Uit het interview met die belangenorganisatie komt volgend citaat ‘Wij zijn eigenlijk binnen die fractie een aparte fractie. We komen met die parlementsleden apart samen.’ Dit maakt duidelijk dat het structureel overleg met bepaalde verkozenen grote proporties kan aannemen. Ook tussen de studiediensten van verschillende partijen en deze belangenorganisatie bestaat een structureel overleg. Uit een ander interview kwam eveneens naar voor dat er met bepaalde parlementsleden een structurele band is opgebouwd. Zelfs in die mate dat die parlementsleden altijd relevante resoluties eerst via de belangenorganisatie laten passeren vooraleer deze in het parlement worden ingediend.

Verder zijn er nog enkele middelen die eenmalig werden vernoemd door bepaalde belangenorganisaties om invloed uit te oefenen. Dit gaat van een campagne met een influencer opzetten over een gezamenlijk standpunt verkondigen met andersgezinde organisaties om een shockeffect te verkrijgen tot een Europese open brief ondertekenen met gelijkgestemde organisaties. Dit zijn allemaal middelen die gehanteerd worden door belangenorganisaties waarbij er kan van worden uitgegaan dat elke organisatie op eigen manier verschillende creatieve pogingen onderneemt om de aandacht te verkrijgen.

Hypothese 4 *‘Belangenorganisaties proberen door middel van zoveel mogelijk verschillende manieren hun eigen eisen kenbaar te maken aan politieke partijen.’* wordt dus bevestigd. Het lijkt erop dat belangengroepen aftasten wat effect kan teweegbrengen en pogen om creatief om te gaan met de verschillende manieren waarop ze hun eisen kenbaar maken aan politieke partijen. Er dient wel te worden vermeld dat dit niet in het wilde weg gebeurt maar steeds bedachtzaam en doelbewust de afweging wordt gemaakt of iets het proberen waard is.

3.2.2. De selectie van politieke partijen

De keuzes die belangenverenigingen maken wat betreft politieke partijen opzoeken, lopen nogal sterk uiteen. De politieke partijen die voornamelijk genoemd werden en het meest lijken open te staan voor belangenorganisaties zijn CD&V, Groen en Vooruit. In mindere mate lijken N-VA en Open Vld de voorkeur te genieten van belangenorganisaties.

Uitersten op het politieke spectrum

Toch is een constante terug te vinden bij alle geïnterviewde belangenverenigingen, namelijk dat men niet actief bij het Vlaams Belang en PVDA de belangen gaat verdedigen. Dit zijn de uitersten op het politieke spectrum die dus niet worden opgezocht. Daar kunnen verschillende redenen voor gezocht worden.

Vooreerst werd in de interviews veelal door de belangenorganisaties duidelijk gemaakt dat deze twee partijen op geen enkel bestuursniveau, Vlaams of Federaal, mee aan de knoppen zitten. Dit bleek een doorslaggevende factor te zijn om niet actief de belangen te verdedigen bij deze partijen. Zoals onderstaand zal blijken, heeft de uitvoerende macht namelijk een sterke aantrekkingskracht op belangenverenigingen. Dit lijkt ook logisch te zijn aangezien de macht in de parlementaire democratie, mede door de sterke participatie zoals we deze kennen in België, sterk gecentreerd is rond de uitvoerende mandaten.

Twee van de geïnterviewde personen, lieten ook uitschijnen dat de visie van Vlaams Belang en PVDA over bepaalde andere zaken dan hun eigen thema doorslaggevend is in het feit dat ze niet actief aan belangenverdediging doen bij hen. Zo liet, over het Vlaams Belang, een deelnemer in een interview noteren “het eindspel van die partij is niet duidelijk” terwijl een andere persoon over

PVDA aangaf “zij stellen hun partij boven het parlement, als je spreekt met mensen van PVDA weerleggen die dat ook niet”. Hieruit blijkt toch een wantrouwen tegenover deze partijen waarbij het maar de vraag is hoe dit zou evolueren indien deze partijen wel ergens mee zouden besturen.

Hoewel dit wantrouwen bij deze personen sterk speelde, viel het op dat dit bij de andere organisaties geen reden was om niet met deze partijen te spreken. Een organisatie liet zelfs optekenen dat “als ze morgen verkozen worden, dan verandert dat heel de zaak”. Waaruit dus duidelijk opnieuw die aantrekkingskracht van de uitvoerende macht af te leiden valt. Eveneens viel bij enkele belangengroepen te noteren dat ze wel openstaan voor het informatie geven indien de partijen Vlaams Belang en PVDA zelf komen aankloppen bij hen.

Hoewel er dus bij bepaalde personen een sterk wantrouwen te noteren viel, valt dit niet te veralgemenen naar alle belangenorganisaties. Een opmerkelijke vaststelling uit de interviews is dat er ook in omgekeerde richting, bij het Vlaams Belang zelf, wantrouwen naar het middenveld toe lijkt te zijn. Het volgende citaat uit een afgenomen interview illustreert de kloof die belangenorganisaties zelf ervaren met het Vlaams Belang, “zij rijken nooit zelf de hand naar het middenveld want zij staan daar heel vijandig tegenover”.

De vraag dringt zich dus op of men binnen de partij wel voor het middenveld zou openstaan indien men uitvoerende mandaten in handen zou krijgen. Zoals eerder aangehaald lijkt het Vlaams Belang in recente peilingen namelijk een erg hoge score te halen (cf. supra). Indien deze partij mee zou besturen lijkt er een mogelijke lacune te ontstaan in de vereiste kennis die ze hebben over bepaalde maatschappelijke zaken. Andere bestuurspartijen lijken duidelijk te rekenen op de input van belangenorganisaties die, zoals vaak in de theorie gesteld, hun voelsprietten zijn in de maatschappij. Echter lijkt dit in de praktijk meer dan gewoon een voelspriet in de maatschappij te zijn.

Uit de interviews blijkt namelijk dat belangenorganisaties graag met wetenschappelijk onderbouwde kennis en studies naar politieke partijen trekken om hen onderbouwde informatie te geven over bepaalde onderwerpen. Dit is, volgens de belangenorganisaties zelf, vaak informatie die de partijen nog niet eerder hadden, ondanks dat partijen ook zelf studiediensten hebben. Die informatie zet vervolgens partijen ertoe aan om een bepaalde correcte en wetenschappelijk onderbouwde beslissing te kunnen maken. Bepaalde belangenorganisaties zijn namelijk erg goed

geïnformeerd met een eigen uitgebouwde studiedienst die bovendien kan beschikken over informatie van eigen leden die ze vervolgens kunnen gebruiken als input in studies die ze zelf uitvoeren.

Het is opvallend dat de belangenorganisaties zich voornamelijk verantwoordden voor het niet spreken met Vlaams Belang. Deze partij is in recente peilingen inderdaad de grootste partij van Vlaanderen. Toch is het opmerkelijk dat aangegeven werd dat ook niet met de PVDA werd gesproken, evenwel leek de argumentatie voor die keuze minder uitgebreid te zijn dan de argumentatie ten opzichte van het Vlaams Belang. Daarbij leek voornamelijk uitgegaan te worden dat PVDA niet zou willen of kunnen deelnemen op eender welk bestuursniveau na een volgende verkiezing. De partij PVDA haalt in recente peilingen nochtans een even hoge score als pakweg Open Vld.

Personen binnen een partij

Een andere vaststelling die in de interviews veelal naar boven is gekomen, is dat het vaak afhangt van de personen binnen een partij of er met die partij al dan niet veel contact is. Met name of er politici in een politieke partij zijn die rond het specifieke thema van de belangenorganisatie werken en die bovendien door de belangenorganisatie als geschikt worden bevonden. Alle geïnterviewde belangenorganisaties hebben een heel goed zicht op de personen bij wie ze terecht kunnen met hun thema. Hun voorkeur gaat dan ook uit naar de politici die oprechte interesse lijken te tonen in hun thema en reeds werk verrichten rond dat specifieke thema.

Bovendien zijn de belangenverenigingen er zich ook van bewust dat ze best de zwaargewichten in een partij te pakken krijgen. Ze gaan er stuk voor stuk van uit dat deze hun invloed kunnen laten gelden en vervolgens de rest van hun eigen partij kunnen overtuigen. Voor de belangenorganisaties is een zwaargewicht overtuigen dus de meest efficiënte manier om hun belangen verdedigd te zien binnen een partij. Een deelnemer verwoordde het als volgt, “als je bijvoorbeeld Bart De Wever kan overtuigen, dan kan je er bijna gif op innemen dat heel de partij zal volgen”. Het lijkt dus een afweging te zijn tussen politieke zwaargewichten overtuigen en politici vinden die met hun thema begaan zijn, idealiter zijn dit twee kenmerken van eenzelfde persoon. Wie een zwaargewicht is binnen een politieke partij valt niet zwart op wit te definiëren maar hangt af van de eigen inzichten die belangengroepen hebben.

In eerder onderzoek van Schamp & Bouteca (2018) werd gevonden dat een belangrijk deel van de selectiviteit van belangengroepen in het aanspreken van politieke partijen ligt in het electorale succes dat deze partijen kunnen verwachten. Eveneens vonden ze dat hoe dicht een partij tegen het ideologische centrum aanleunt ook een belangrijke deel van de selectiviteit van belangengroepen verklaart. Op dit moment lijkt het erop dat de uitersten op het politieke spectrum een groot electoraal succes mogen verwachten. Toch lijken belangengroepen niet aangetrokken tot deze politieke uitersten. De belangengroepen lijken zich voornamelijk te focussen op de partijen die zich rond het ideologische centrum bevinden. Er is dus een voorkeur voor het politieke centrum eerder dan voor mogelijk electoraal succes. Uit de interviews bleek dat de belangenorganisaties deze partijen ook het meest regeringspotentieel toedichten.

Hypothese 2 '*Belangenorganisaties proberen om meer invloed uit te oefenen op partijen met een regeringspotentieel dan op andere partijen.*' lijkt dus bevestigd te worden. Echter dient wel te worden opgemerkt dat belangengroepen voornamelijk hun keuze tot toenadering baseren op de situatie zoals ze op heden is, eerder dan te speculeren op de toekomst en op voorhand toenadering te zoeken tot een eventuele toekomstige regeringspartij die momenteel nog oppositie is.

3.2.3. De blijvende invloed van verzuiling

Nu het duidelijk is welke politieke partijen al dan niet benaderd worden door belangenorganisaties rest de vraag of belangenorganisaties bepaalde politieke partijen beduidend meer benaderen dan andere. Daarbij valt onmiskenbaar de term verzuiling. Er kan gesteld worden dat er bij belangenorganisaties een blijvende, sterke invloed merkbaar is van verzuiling. Ook al lijkt er in de theorie consensus te zijn dat de verzuiling verleden tijd is, in de praktijk is de nasleep hiervan nog sterk aanwezig.

Het concept verzuiling zoals die in het verleden werd omschreven door onder meer Huyse (1987) bestaat op heden niet meer. Hij sprak in zijn onderzoek namelijk over de organisatie van het maatschappelijke leven op basis van ideologische en levensbeschouwelijke verschillen om de term verzuiling te duiden. Daarbij vermeldde hij eveneens dat de maatschappij als het ware werd opgedeeld. Aangezien belangenorganisaties met verschillende politieke partijen praten, lijkt die opdeling van de baan te zijn.

De invloed van de verzuiling kan dus op heden niet worden vergeleken met de invloed die er in het verleden aan toegeschreven kon worden. Toch mag de blijvende invloed van verzuiling ook niet onderschat worden. Uit de interviews blijkt namelijk dat belangenorganisaties een veel sterkere en structurele band onderhouden met de partij waarmee ze een verzuilingstraditie kenden dan met andere partijen. Eveneens valt het op dat de belangenorganisaties die geen verzuilingstraditie kennen, deze sterke en structurele band met een bepaalde politieke partij niet kennen.

Als verklaring voor deze sterke band werd in de interviews onomwonden verwezen naar de verzuilingsgeschiedenis en de band die van oudsher is opgebouwd. Daarbij werd verklaard dat er zelfs parlementairen verkozen zijn die oorspronkelijk vanuit een bepaalde belangenorganisatie zelf komen. Een opvallende uitspraak in deze context is dat er vanuit de belangenorganisatie werd verwezen naar deze parlementairen als “verbonden politici”. Daarbij werd van hen verwacht dat zij de standpunten van de belangenorganisatie binnen de partij verdedigen. Het is dus mogelijk om een structurele band met bepaalde parlementairen op te bouwen als die uit een politieke partij komen waarmee een sterke band is. Het valt op dat tegelijk werd aangegeven dat het niet mogelijk is om dergelijke band op te bouwen met verkozenen uit andere partijen aangezien deze daar niet voor open lijken te staan. Sterker nog, andere partijen blokken dergelijke sterke band zelfs bewust af. Zo viel te noteren vanuit een belangenorganisatie “zo ver willen die andere partijen niet gaan, zij hebben tegen ons gezegd dat het met parlementsleden of lokale verkozenen te ver zou gaan.”

Het lijkt erop dat een sterke band voor beide partijen, zowel de parlementairen als de belangenorganisatie, een voordeel kan opleveren. Er werd in het interview met een belangenorganisatie genoteerd “op die manier zijn we zowel aan de regeringstafel als in de parlementen goed vertegenwoordigd en zo weten we ook heel goed wat er in de commissies gebeurt”. Dit lijkt dus vanzelfsprekend het grootste voordeel te zijn voor belangenorganisaties. Op die manier kunnen zij rechtstreeks aan de bron van de beslissingsmacht invloed uitoefenen op bepaalde keuzes die worden gemaakt. Dit wordt tevens gestaafd door volgend citaat: “Wij zijn eigenlijk binnen de fractie van de partij een aparte fractie, wij komen met die parlementsleden apart samen.”

Het voordeel voor de betrokken politici lijkt zich te bevinden in het verkrijgen van informatie die ze zonder sterke band met de belangenorganisatie niet zouden hebben. Zo liet een belangenorganisatie noteren “van hieruit bieden wij de betrokken parlementsleden inhoud van onze studiedienst aan die ze kunnen gebruiken. Als er zaken zijn die hun parlementswerk aanbelangt, kunnen ze daarop terugvallen.” Het lijkt er dus op dat de betrokken parlementairen beter geïnformeerd kunnen zijn over bepaalde onderwerpen aangezien zij op informatie kunnen terugvallen die door een studiedienst van een belangenorganisatie wordt verkregen. De politici die sterk verbonden zijn met een belangenorganisatie worden zelfs uitgenodigd op commissies en werkgroepen binnen de belangenorganisatie. Op die manier zitten de politici dus heel dicht bij de informatiebron, wat vanzelfsprekend een voordeel is. Zo kunnen ze argumenten verkrijgen waarom bepaalde zaken al dan niet belangrijk zijn of waarom iets al dan niet een goede zaak is. Dergelijke argumenten worden in bepaalde commissies of werkgroepen door mensen uit het werkveld aangereikt. Op deze manier kan een belangenorganisatie dus effectief de voelspriet zijn van politici in de maatschappij.

Hypothese 1 ‘*Belangenorganisaties hebben een voorkeur om contact te onderhouden met partijen die uit dezelfde zuil afkomstig zijn.*’ kan dus zonder twijfel bevestigd worden. Er kan overduidelijk gesteld worden dat belangenorganisaties nog steeds de voorkeur geven om uitvoerig, diepgaand contact te onderhouden en sterke banden te ontwikkelen met partijen die uit dezelfde zuil afkomstig zijn. Dit wil in de huidige tijdgeest uiteraard niet zeggen dat belangenorganisaties enkel met die partijen contact onderhouden. Toch valt de blijvende invloed van de verzuiling niet te onderschatten.

3.2.4. De aantrekkingskracht van de uitvoerende macht

Het is nu duidelijk welke partijen al dan niet de voorkeur genieten van belangenorganisaties. Toch is er nog een opmerkelijke vaststelling doorheen de interviews naar boven gekomen, namelijk de uitvoerende macht die als een magneet de aandacht opeist van belangenorganisaties. Ook de aandacht van media voor politici is volgens het onderzoek van Fraussen & Wouters (2015) sterk gecentreerd rond uitvoerende mandaten en ministers. De uitleg van deze onderzoekers daarbij is dat uitvoerende mandaten gewoonweg het meeste kunnen beslissen in onze parlementaire democratie en dus de belangrijkste spelers zijn. Het lijkt logisch dat de belangenverenigingen

dezelfde redenering maken en hun beschikbare tijd efficiënt willen inzetten om dicht bij de bron van de macht invloed te kunnen uitoefenen.

Uit de afgenomen interviews valt deze aanname alleszins af te leiden en bevestigd te worden. Het is duidelijk dat belangenorganisaties de voorkeur geven aan uitvoerende mandaten om hun tijd in te investeren. Ook zij maken de redenering dat in het democratische, parlementaire systeem dat in België heerst, dit de belangrijkste politieke spelers zijn. De heersende participatie in België lijkt hier sterk aan bij te dragen. Geen enkele belangenorganisatie steekt de beschikbare tijd in het actief lobbyen bij parlementairen van de meerderheid. Volgens hen is dit logisch want “als de meerderheid iets beslist, dan zal een parlementair van de meerderheid daar heel weinig tegenin gaan”. Dit is een citaat uit een interview waarin dus duidelijk gemotiveerd werd waarom een belangenvereniging geen aandacht schenkt aan parlementairen van de meerderheid.

Een parlementair van de meerderheid blijkt een van de zwakste politieke posities te zijn in het huidige parlementaire systeem dat wordt gedomineerd door participatie. Volgend citaat uit een interview met een belangenorganisatie bevestigt deze stelling: “Dat is natuurlijk het politieke spel dat gespeeld wordt maar dat is heel frustrerend, ook al zegt men dat ze een democratische rol hebben, eigenlijk hebben ze heel weinig te zeggen”. In vergelijking met parlementairen van een oppositiepartij, die door belangenorganisaties wel graag worden aangesproken, laten belangenorganisaties de parlementairen uit de meerderheid dus algemeen links liggen.

Toch is het opmerkelijk dat de uitvoerende mandaten dergelijke aantrekkingskracht hebben op belangenorganisaties. Uiteindelijk zijn er slechts een beperkt aantal ministers in Vlaanderen en op het Federale niveau. Zoals eerder vermeld is er een enorme hoeveelheid aan belangenverenigingen, deze willen allemaal de aandacht krijgen van de uitvoerende mandaten. Het is dus een strijd om de aandacht van de uitvoerende mandaten. Daarbij lijkt het volgens de belangengroepen zelf erg belangrijk om veel aandacht en tijd te investeren in de relaties die worden opgebouwd met de mensen die een uitvoerend mandaat bekleden of de personen achter deze functie, zoals de mensen die werken op het kabinet van een minister of een studiedienst. De persoonlijke relaties zorgen er namelijk voor dat er vertrouwen wordt opgebouwd tussen bepaalde mensen en vanuit het oogpunt van belangenorganisaties wil dit zeggen dat ze in een dringend geval een snelle, directe lijn hebben met mensen die dicht bij de beslissingsmacht zitten.

Een kleine kanttekening bij deze vaststelling is dat belangenorganisaties enkel interesse lijken te hebben in personen die een uitvoerend mandaat bekleden indien dit mandaat van belang is voor hun eigen thema. Het is niet omdat iemand een uitvoerend mandaat heeft dat deze persoon in ieder geval zal aangesproken worden door een bepaalde belangenorganisatie. De belangenverenigingen gaan op zoek naar de plek waar ze efficiënt invloed kunnen uitoefenen. Dit is dus bij de bevoegdheid waaronder hun eigen thema valt. Belangengroepen zijn namelijk heel sterk op de hoogte onder welke bevoegdheid hun thema valt en waar ze dus bijgevolg het best invloed kunnen uitoefenen. Ze hebben eveneens geen uitgesproken voorkeur voor ofwel het Vlaamse of het Federale niveau. De voorkeur die heerst, wordt uitsluitend bepaald door de bevoegdheidsverdeling.

3.2.5. Multi-level venue shopping

Het belang van de bevoegdheidsverdeling lijkt dus sterk te spelen bij belangenorganisaties. Daarop verdergaand is het heel opmerkelijk dat het fenomeen van *multi-level venue shopping* in de interviews door alle belangenverenigingen niet werd erkend. De vraag werd hen voorgelegd of het voorkomt dat op verschillende beleidsniveaus over hetzelfde onderwerp de belangen worden behartigd. Eveneens werd daarbij vermeld dat het doel van dergelijke praktijk kan zijn om via het ene beleidsniveau druk te zetten op, of maatregelen af te dwingen bij, een ander al dan niet onderliggend niveau.

In het onderzoek van Beyers en Kerremans (2011) en het onderzoek van Beyers (2009) wordt deze techniek uitvoerig beschreven. Beyers (2009) stelt dat belangenorganisaties vaak op het nationale en tegelijk internationale of Europese niveau lobbyen over eenzelfde onderwerp. In de literatuur is dus terug te vinden dat belangenorganisaties dit zouden doen met als voornaamste doel via het hogere beleidsniveau maatregelen af te dwingen op een lager niveau indien daar de onderhandelingen vast zouden lopen (Beyers, 2009; Beyers & Kerremans, 2011). Echter, op het moment dat deze stelling in de interviews werd voorgelegd aan de belangenorganisaties ontkrachtten ze dit unaniem. Er lijkt geen enkele belangenorganisatie open te staan voor dergelijke techniek. Er werd door verscheidene belangenorganisaties geopperd dat dergelijke techniek meer schade dan voordeel zou opleveren. Als voornaamste reden om dit niet te doen werd dan ook verwezen naar de goede relaties die het best behouden worden met beleidsmakers. Ook het feit dat

bevoegdheden grotendeels verdeeld zijn over verschillende beleidsniveaus en het ene beleidsniveau zich niet eenvoudigweg door een ander beleidsniveau laat zeggen wat ze moeten doen, speelt hierin mee. Eveneens werd vermeld dat waarschijnlijk zou worden verwezen naar het bevoegde beleidsniveau indien dit toch zou worden geprobeerd.

In een bepaald interview werd naar Europese politici verwezen als politici die eerder zelf naar bepaalde belangenorganisaties stappen om informatie te verkrijgen om nadien zelf op bepaalde partijgenoten druk te kunnen uitoefenen. Dit lijkt dus het omgekeerde te zijn dan wat in het onderzoek van Beyers en Kerremans (2011) terug te vinden is. Namelijk dat politici er zelf voor kiezen om druk uit te oefenen op een onderliggend niveau zonder dat er vooraf door belangenverenigingen om gevraagd werd.

Volgens Beyers en Kerremans (2011) is deze techniek het vaakst terug te vinden bij belangengroepen die reeds een zekere binnenlandse macht en betrokkenheid verworven hebben. Lettende op de deelnemende organisaties in dit onderzoek is het opmerkelijk dat deze techniek door hen niet wordt erkend. Zelfs de organisaties die heel sterk staan en groot zijn uitgebouwd, ontkennen het bestaan van deze techniek.

Een techniek die volgens de geïnterviewde deelnemers wel gehanteerd wordt, is het benaderen van partijvoorzitters zodat die vervolgens een minister of parlements lid kan benaderen. Er wordt op die manier dus via een partijvoorzitter onrechtstreeks invloed uitgeoefend op bepaalde parlementsleden of ministers. Aangezien de partijvoorzitters in het Belgische partijlandschap een cruciale functie opnemen, kan het niet verbazen dat deze ook effectief een verandering kunnen teweegbrengen indien ze invloed uitoefenen op de ministers of parlementsleden binnen hun partij. Dit is dus invloed uitoefenen via een bovenliggend niveau in een politieke partij zelf, maar niet op verschillende beleidsniveaus.

3.2.6. De politieke arena versus de media arena

Het is duidelijk dat door belangenorganisaties gretig wordt ingezet op de verdediging van hun belangen naar verschillende personen binnen politieke partijen toe. Echter, in het theoretisch kader werd duidelijk dat de media arena eveneens een belangrijke rol kan spelen in het verdedigen van

belangen. De vraag rijst dus hoe de politieke arena in verhouding staat tot de media arena volgens de belangenverenigingen. In de afgenomen interviews werd naar deze verhouding gepolst.

Vooreerst lijkt het duidelijk dat de belangengroepen het belang van de politieke arena volmondig erkennen. Meermaals werd door de organisaties zelf aangehaald dat dit een belangrijke component is in het lobbywerk dat ze uitvoeren. Toch lieten ze eveneens uitschijnen dat de media arena in hun ogen niet onbelangrijk is, op bepaalde momenten zelfs even belangrijk als de politieke arena.

Volgens de theorie wordt door belangenorganisaties veelal gekozen om eerst de middelen uit de politieke arena uit te putten alvorens over te gaan tot het uitputten van middelen uit de media arena. Hiernaar gevraagd, gaven de belangenverenigingen verschillende antwoorden. Vooreerst blijkt dat de belangenverenigingen van mening zijn dat de politieke arena het best op een serene manier kan benaderd worden. Ze stellen dat wanneer de media in een te vroeg stadium actief betrokken wordt, dit een negatief effect kan hebben op het gesprek en de onderhandelingen met politici. Daarom zijn ze ieder van mening dat de media arena voorzichtig en bewust moet worden benaderd. Echter zijn ze tegelijk allen van mening dat het wel degelijk belangrijk is om op regelmatige basis relevant in de media tevoorschijn te komen. Dit lijkt een tegenstelling te zijn doch is het mogelijk om beide meningen te combineren.

Het is namelijk belangrijk om in de media te komen als belangenorganisatie zodanig dat de publieke opinie, politici en media weten waarvoor de organisatie staat en welke belangen ze verdedigt. Als niemand weet wie de organisatie is, zal de organisatie ook niet uitgenodigd worden om in gesprek te gaan over een bepaald onderwerp.

Echter, dit is een groot verschil met het druk zetten via media op bepaalde politici omtrent een bepaald standpunt. Het lijkt dus volgens de belangenorganisaties belangrijk om ook op regelmatige basis op een positieve manier aanwezig te zijn in de media. Daarbij is het doel van de belangenorganisaties om een bepaald punt te bereiken waarop journalisten bij een specifiek onderwerp meteen denken aan de organisatie en zelf bellen naar de belangenvereniging om een reactie te verkrijgen. Zodoende wordt tot een punt gekomen waarop de belangenorganisatie als het ware onvermijdelijk is als het op dat bepaalde thema aankomt. Op die manier kan de belangenorganisatie grote invloed uitoefenen op de publieke opinie. Bijgevolg zal ook de politiek op die manier naar de belangenvereniging beginnen kijken en openstaan voor een gesprek.

De belangenorganisaties lieten duidelijk uitschijnen dat de media door de jaren heen belangrijker zijn geworden wat betreft de agendasetting. Het lijkt erop dat de media de rol voor een stuk hebben overgenomen van bepaalde politieke partijen en sociale bewegingen om aan agendasetting te doen. Er was bij de belangenorganisaties eensgezindheid te merken in het feit dat de media niet de grootste inhoudelijke meerwaarde hebben in een debat. Echter blijken media wel doorslaggevend te zijn in de bereidheid die gecreëerd wordt bij politici om al dan niet een gesprek aan te gaan met bepaalde groeperingen. Hierin schuilt dus volgens de belangenverenigingen de kracht van de media. Het is als het ware een toegangspoort tot een gesprek met beleidsmakers.

Het grote verschil tussen de media arena en politieke arena is volgens belangenorganisaties voornamelijk de inhoudelijke input die via de politieke arena kan gegeven worden. De media arena dient dus voornamelijk als toegangspoort tot politici en menner van de publieke opinie. Daartegenover staat het inhoudelijke werk dat via de politieke arena wordt uitgevoerd. Dit blijkt vaak het grote verschil te zijn met de media arena. Waar het in de media arena belangrijk is om gehoord te worden, lijkt het in de politieke arena voornamelijk belangrijk om politici te kunnen overtuigen met rationele cijfers en standpunten. Het betreft in die laatste namelijk vaak moeilijke onderhandelingen die gevoerd worden over bepaalde onderwerpen.

Als de media gehanteerd wordt om druk te zetten op politici, dan wil dit veelal zeggen dat het gesprek aan de onderhandelingstafel is vastgelopen. Op het moment dat de belangenorganisaties aanvoelen dat er druk van buitenaf nodig is om het gesprek in een bepaalde richting te dwingen, zal de media arena wel aangeboord worden om druk te zetten. Dit kan gebeuren via gerichte lekken van bepaalde informatie, al is voorgaand gebleken dat niet elke organisatie zich achter dergelijke techniek schaaft (cf. supra). Ook het overtuigen van bepaalde journalisten of wetenschappers met gerichte informatie wordt gebruikt om toch druk te kunnen zetten via de media.

Eveneens lieten sommige belangengroepen uitschijnen dat het op bepaalde momenten belangrijk kan zijn om de publieke opinie te bespelen zonder dat gebruik wordt gemaakt van de massamedia. Denk hierbij aan andere mogelijkheden die bestaan zoals het versturen van e-mails naar de eigen leden. Een belangenorganisatie liet uitschijnen dat het mogelijk is om daarmee een grote massa te bereiken en verwoordde het als volgt: “We hebben zelf een heel grote database van 140.000

emailadressen, die mensen kunnen wij rechtstreeks bereiken zonder dat we daarvoor de pers nodig hebben.” Eveneens het verspreiden van eigen communicatie op geregelde basis naar een ledenbestand wordt aangehaald als mogelijkheid. Op die manier moet het gevecht om in de media te komen niet constant gevoerd worden. Ook zijn de verenigingen ervan overtuigd dat ze op eigen houtje en zonder hulp van de media soms meer mensen kunnen bereiken, wat volgend citaat illustreert: “Via onze eigen communicatie komen we terecht bij 1,3 miljoen mensen, geen enkele tv-uitzending haalt dat cijfer.”

Gevraagd naar het belang van de media in vergelijking met het parlement liet een geïnterviewde optekenen: “Het parlement, dat heeft niet zo onze grootste focus want dat is eigenlijk monddood gemaakt door de participatie.” Uit een ander interview komt volgend citaat: “Wat betreft de publieke opinie, richten wij ons vooral op de media.” Het is opvallend dat op deze manier naar het parlement wordt gekeken. De vraag kan worden gesteld of het parlement nog zijn oorspronkelijke democratische meerwaarde heeft als stem van het volk in het huidige politieke klimaat. Als zelfs belangenverenigingen durven te stellen dat het belangrijker is om in de media van zich te laten horen dan een focus te houden op het parlement, dringt deze vraag zich zeker op.

Hypothese 3 ‘*Belangenorganisaties proberen eerst de middelen uit de politieke arena uit te putten alvorens middelen uit de media arena te gebruiken.*’ kan dus niet bevestigd worden. Als de media arena enkel zou worden bekeken als mogelijkheid om druk te zetten op politici, zou deze hypothese wel bevestigd worden. In het huidige politieke en sociale klimaat is de media echter niet te beperken tot deze rol. Voor belangenorganisaties is het dan ook van vitaal belang om reeds eerder middelen uit de media arena aan te boren en niet te wachten tot de middelen uit de politieke arena zijn uitgeput.

3.2.7. De dominantie van klassieke media

De dominantie van de klassieke media over nieuwe mediavormen is voor belangenorganisaties zeer duidelijk. Onder klassieke media vallen televisiezenders, kranten, geschreven pers, radio etc. de nieuwe media zijn de mediakanalen zoals velerlei vormen van sociale media of dergelijke. De sociale media worden door belangenverenigingen veelal gebruikt om verder te communiceren wat ze in de klassieke media reeds verkondigd hebben. Volgens hen is het namelijk via de klassieke media dat politici te bereiken vallen. Via de nieuwe mediavormen pogen ze vervolgens een breder

publiek aan te spreken en hun eerdere, in de klassieke media verkondigde, boodschap verder te verspreiden.

Een gevolg van het feit dat media aan belang gewonnen hebben is dat de spelregels van de media bepalen of iets al dan niet nieuwswaarde heeft. Bijgevolg bepalen deze regels dus wat al dan niet invloed kan uitoefenen op de publieke opinie. Volgens de belangenorganisaties is dit een fenomeen dat geen goed doet aan de sereniteit in het politieke landschap. Ze spreken bijna allemaal van een toegenomen polarisering door de jaren heen. Veelal komt dit volgens hen tot uiting in hoe de media bepaalde zaken framen. Een citaat uit een interview daaromtrent schetst hoe belangenorganisaties naar dit fenomeen kijken: “Men blijft altijd het conflict opzoeken. Als er ergens een artikel verschijnt, moet de titel voor de media vooral aantrekken. Of die titel dan klopt met de inhoud van het artikel, daar stellen wij toch serieus veel vragen bij.”

De media werken volgens een commercieel model, bijgevolg worden ze afgerekend op de verkoopcijfers en het aantal clicks die ze online halen. Aangezien conflict aantrekt en bijgevolg lezers genereert om bepaalde artikels te lezen die conflictueus lijken te zijn, is het geen toeval volgens belangenorganisaties dat de media hierop inzetten. Dit wil echter niet zeggen dat dit ten goede is voor de maatschappij. De uitspraken of visies van de belangenorganisaties zelf moeten een bepaalde nieuwswaarde bezitten vooraleer ze de media kunnen halen. Door de marktlogica die de media hanteren, blijkt deze nieuwswaarde zich dus vaak te situeren in het conflict.

Bovendien drijft dit conflictueuze karakter van de media verschillende politici ertoe om bepaalde forse uitspraken te doen, menen de belangenverenigingen. Dit met als doel de media te halen en vervolgens in de aandacht te komen. Echter heeft dit niet enkel gevolg voor de politici maar ook voor de belangenorganisaties zelf. Het zorgt ervoor dat de organisaties zelf ook gedwongen worden om forse uitspraken te doen, anders haalt men gewoonweg de media niet. Enerzijds schuwt men de media omdat ze van mening zijn dat de media een bepaald idee kan maken of kraken. Er lijkt dus een bepaalde aversie te zijn tegenover de media en de polarisering die door hen wordt gestimuleerd. Anderzijds beseffen de belangenorganisaties dat het noodzakelijk is voor het eigenbelang om een structurele relatie op te bouwen met bepaalde media.

Een opvallende vaststelling is dat bepaalde media een dominantie hebben wat betreft het nieuws van de dag bepalen. In de helft van de interviews werd, los van elkaar, het radioprogramma ‘De

Ochtend' op Radio 1 aangehaald als dominerende factor wat betreft het nieuws van de dag. De belangenverenigingen zijn van mening dat wat in dit programma verteld wordt, door andere nieuwsmedia wordt opgepikt en de dag zal domineren. Ze vinden het dus belangrijk om in dit programma met eigen nieuws te kunnen komen. Dit schetst nogmaals het belang van de klassieke media voor belangenorganisaties. Ze bereiken via deze media hun specifieke doelgroep, namelijk de beleidsmakers. Er kan dus overduidelijk gesteld worden dat de klassieke media in het geval van belangenorganisaties dominant zijn ten opzichte van nieuwe mediavormen.

4.Conclusie

4.1.Besluit

De vooropgestelde onderzoeksvraag in dit onderzoek, bestaande uit diepgaande interviews met belangenorganisaties, is: Hoe proberen belangengroepen om hun eigen vooropgestelde belangen en eisen door politieke partijen te laten vertegenwoordigen? Door middel van de vooropgestelde hypothesen die in de loop van het onderzoek al dan niet bevestigd werden, kan geantwoord worden op deze onderzoeksvraag.

De eerste hypothese *'Belangenorganisaties hebben een voorkeur om contact te onderhouden met partijen die uit dezelfde zuil afkomstig zijn.'* werd in het onderzoek bevestigd. Tijdens de afgenomen interviews werd duidelijk dat belangenorganisaties een voorkeur hebben om diepgaand contact te onderhouden en sterke banden op te bouwen met politieke partijen die uit eenzelfde zuil afkomstig zijn. Er kan met betrekking tot deze hypothese gesteld worden dat de blijvende invloed van de verzuiling niet onderschat mag worden. Dit wil uiteraard niet zeggen dat belangenverenigingen geen enkel contact onderhouden met andere partijen die niet uit dezelfde zuil afkomstig zijn.

De tweede hypothese gaat als volgt: *'Belangenorganisaties proberen om meer invloed uit te oefenen op partijen met een regeringspotentieel dan op andere partijen.'* Deze hypothese kan bevestigd worden. Echter dient wel te worden vermeld dat de belangenorganisaties focussen op de situatie zoals ze is, eerder dan te speculeren op de toekomst. Ze houden hun focus dus voornamelijk op partijen die momenteel in de regering zitten. Aangezien het onmogelijk is om met

zekerheid te voorspellen of een oppositiepartij aan een volgende regering deelneemt, laten belangenverenigingen deze oppositiepartijen toch eerder links liggen.

De derde hypothese die tijdens het onderzoek werd getest is: *Belangenorganisaties proberen eerst de middelen uit de politieke arena uit te putten alvorens middelen uit de media arena te gebruiken.* Deze hypothese werd door het onderzoek niet bevestigd. Belangenverenigingen blijken tegelijk zowel de middelen uit de politieke arena als uit de media arena te gebruiken. De middelen uit de media arena dienen in het huidige politieke en sociale klimaat breder te worden bekeken dan enkel een mogelijkheid om druk te zetten op politici. Tegenwoordig is het voor belangenorganisaties van vitaal belang om niet te wachten tot de middelen uit de politieke arena zijn uitgeput maar reeds eerder in te zetten op middelen uit de media arena. Men moet het als belangenvereniging aandurven om aanwezig te zijn in de media om een eigen stempel te kunnen drukken op een bepaald thema. Tegelijk kaarten de belangenorganisaties de groeiende polarisering en het commerciële model van de media aan. Ze stellen dat het groeiende belang van de media ervoor zorgt dat het politieke systeem wordt meegetrokken in het commerciële model van de media. Dit model zorgt er op haar beurt voor dat polarisering de bovenhand neemt in de algemene politieke communicatie.

De vierde en laatste vooropgestelde hypothese gaat als volgt: *Belangenorganisaties proberen door middel van zoveel mogelijk verschillende manieren hun eigen eisen kenbaar te maken aan politieke partijen.* Deze hypothese wordt bevestigd door het gevoerde onderzoek. Doorheen de interviews werd duidelijk dat belangenorganisaties op vele mogelijke manieren pogen om hun eisen op een effectieve manier kenbaar te maken aan politieke partijen. Ze gaan creatief te werk en tasten af wat effect heeft om op een efficiënte manier hun belangen te kunnen verdedigen. Dit gebeurt zeker niet in het wilde weg maar steeds wordt bedachtzaam en doelbewust de afweging gemaakt of iets het proberen waard is.

Algemeen kan dus gesteld worden dat belangenorganisaties een voorkeur hebben om contacten te onderhouden met partijen die uit dezelfde zuil afkomstig zijn. Tegelijk hebben ze een voorkeur om invloed uit te oefenen op partijen die een bepaald regeringspotentieel met zich meedragen. Eveneens pogen belangenverenigingen door middel van zoveel mogelijk manieren om hun eigen belangen en eisen duidelijk te maken aan politieke partijen. Ze proberen dit te doen door zowel de

middelen uit de politieke arena als de media arena aan te boren. Zo pogen de belangenorganisaties om politieke partijen te overtuigen zodat die vervolgens hun standpunten zouden verdedigen.

Het is eveneens duidelijk dat verscheidene factoren op belangenorganisaties een grote invloed uitoefenen in het concrete verdedigen van de belangen naar politieke partijen toe. Zo blijkt dat personen binnen een partij invloed uitoefenen op de keuze van belangenorganisaties. Zo zijn die laatste meer geneigd om invloed uit te oefenen op zwaargewichten binnen de partijen. Tegelijk lijken de uitvoerende mandaten een aantrekkingskracht uit te stralen die dominant is ten opzichte van alle andere mandaten. Enkel de functie van partijvoorzitter komt in de buurt van die dominantie. De parlementsleden van de meerderheid worden dan weer door belangenorganisaties als een van de zwakste schakels in het politieke stelsel beschouwd.

Een andere opvallende vaststelling in het onderzoek is dat belangenorganisaties het bestaan van *multi-level venue shopping* niet erkennen. Het lijkt voor belangenorganisaties voornamelijk belangrijk om een goede relatie op te bouwen met beleidsmakers. Het gebeurt wel eens dat er op een indirecte manier invloed wordt uitgeoefend, bijvoorbeeld door bepaalde informatie door te spelen naar journalisten. Echter zijn ze niet te vinden voor het uitspelen van verschillende beleidsniveaus tegen elkaar.

Een laatste vaststelling is dat de klassieke media dominant zijn ten opzichte van andere mediavormen. De belangenverenigingen hebben voornamelijk interesse om via klassieke mediavormen aanwezig te zijn in het publieke debat. Ze stellen zelfs dat deze media bepalender zijn wat betreft het beïnvloeden van het publieke debat dan het parlement dat is. Inhoudelijk lijken deze media volgens de belangenorganisaties niet bepalend te zijn. Echter is het wel cruciaal om aanwezig te zijn in de media, aanwezigheid in de media werkt namelijk als een toegangspoort tot beleidsmakers. Nieuwe mediavormen zoals sociale media hanteren ze voornamelijk om een breder publiek te bereiken met een boodschap die ze eerder verkondigd hebben in de klassieke media.

4.2.Discussie

Ondanks dat het fenomeen van belangenverdediging vaak in de luwte plaatsvindt, is het heel aanwezig in de hedendaagse Belgische politiek. Politici lijken te steunen op informatie die belangenorganisaties aanreiken om bepaalde weloverwogen keuzes te kunnen maken. De

belangenorganisaties vinden hun weg naar de beleidsmakers en hebben het gevoel dat politici voor hun input open staan. Op allerlei succesvolle manieren proberen belangenverenigingen om hun belangen te verdedigen bij relevante beleidsmakers. Zowel politici als belangenorganisaties lijken dan ook voordeel te halen uit deze symbiose die heerst tussen de politiek en belangenorganisaties.

Er kan gerust gesteld worden dat het fenomeen van belangenverdediging heel aanwezig is in de Belgische politiek. Doorheen het onderzoek is duidelijk geworden dat het zelfs moeilijk is om een lijst met de meest invloedrijke belangenorganisaties op te maken, gewoonweg omdat er zodanig veel organisaties zijn. Het is dan ook opmerkelijk dat het fenomeen van belangenverdediging in grote mate in de luwte blijft plaatsvinden. In de literatuurstudie werd eveneens duidelijk dat het fenomeen van belangenverdediging geen al te beste reputatie geniet. Naar eigen inziens is het overbodig en nefast voor de belangenorganisaties dat ze voornamelijk achter de schermen blijven opereren. Belangenorganisaties zouden gerust meer naar voor mogen treden en uitspreken wat ze effectief verwezenlijken in het beleid.

Er hangt namelijk een sfeer van achterkamerpolitiek rond dit fenomeen, echter verwezenlijkten belangenverenigingen reeds herhaaldelijk maatschappelijk relevante zaken. Ze zorgen ervoor dat politici op een onderbouwde manier beslissingen kunnen nemen. Ze kunnen via hun eigen achterban zorgen doorspelen naar politici, op dergelijke wijze vormen ze als het ware een voelspriet in de maatschappij voor beleidsmakers. Het lijkt dan ook aanbevolen dat politici open blijven staan voor de input van alle belangenorganisaties. Echter, te veel voor bepaalde belangenorganisaties open staan, zonder tegengas van belangenorganisaties die een andere mening hebben, zou nefast kunnen zijn voor een correcte besluitvorming.

De klassieke media blijken veel macht met zich mee te dragen in het publieke debat. Ze kunnen een idee maken of kraken en spelen volgens belangenorganisaties een cruciale rol in het beïnvloeden van de publieke opinie. De vraag kan worden gesteld of het parlement zijn dominante rol van vertegenwoordiging van de natie en het aankaarten van problemen, alsook een stem zijn in het publieke debat, verloren heeft aan de media. Aangezien de media dergelijke belangrijke rol spelen in het publieke debat en ze bovendien werken volgens een eigen commerciële logica waar polarisering steeds meer de bovenhand neemt, is het mogelijk dat zij een groot aandeel hebben in de polariserende communicatie van beleidsmakers. Dit lijkt een vicieuze cirkel te zijn waarbij

media smullen van de polariserende uitspraken aangezien deze goed verkopen. De beleidsmakers merken vervolgens op hun beurt dat ze straffe uitspraken moeten doen om in de media aan bod te kunnen komen. Waarna de media opnieuw enkel de strafste uitspraken boven een artikel zetten of uitvergroten om zo beter te verkopen. De belangenorganisaties vrezen dat ook zij in dit opbod worden betrokken en worden gedwongen om uit te pakken met straffe communicatie, opmerkelijke voorstellen en opvallende acties. Enkel op deze manier lijken zij genoeg nieuwswaarde in zich te hebben om, al dan niet op conflictueuze wijze, aan bod te komen in de media.

De blijvende invloed van de verzuiling is eveneens een opvallende vaststelling in dit onderzoek. In de literatuur bestaat eensgezindheid over de ontzuiling van de maatschappij. Het is duidelijk dat de ontzuiling veel verandering heeft teweeggebracht in de Belgische maatschappij. Echter mag de blijvende invloed van de eens zo sterke verzuiling niet onderschat worden. Belangenorganisaties vallen nog steeds sterker terug op de politieke partijen waar ze een historische band mee hebben opgebouwd dan op andere politieke partijen. Het is opvallend dat vele jaren na datum de verzuiling nog steeds dergelijke invloed kan hebben. Dit lijkt dan ook de kracht en sterkte van de vroegere verzuiling te bevestigen.

4.3. Beperkingen en aanbevelingen verder onderzoek

Een beperking van dit onderzoek is dat er voornamelijk gefocust is op relevante belangenorganisaties die reeds toegang hebben tot bepaalde beleidsmakers. In een verder onderzoek zou het interessant kunnen zijn om een focus te leggen op bepaalde belangenverenigingen die geen voet aan de grond krijgen bij beleidsmakers. Zodoende zou er kunnen worden gepoogd om te achterhalen wat mogelijke barrières zijn die bepaalde belangenorganisaties ondervinden.

Een andere beperking is dat er gekozen is om te focussen op belangenorganisaties die op Vlaams en tevens ook op federaal niveau kunnen opereren. Er zijn geen grote aanwijzingen dat het fenomeen van belangenverdediging aan Waalse zijde geheel anders zou verlopen. Toch kan het aangeraden zijn om dergelijk onderzoek te voeren met een focus op Waalse belangenverenigingen. Eveneens een onderzoek naar internationale belangenorganisaties zou een academische meerwaarde kunnen betekenen.

Een laatste beperking is het feit dat er is gekozen om kwalitatief onderzoek te voeren. Ondanks de vele voordelen van kwalitatief onderzoek en de kans om kwalitatieve, diepgaande antwoorden te verzamelen, zijn er ook nadelen aan verbonden. Het grootste nadeel lijkt de subjectiviteit te zijn van de antwoorden die verzameld worden. Eveneens lijkt er een beperktere generaliseerbaarheid te zijn van kwalitatieve resultaten in een onderzoek. Een aanbeveling voor verder onderzoek is dan ook om een kwantitatief onderzoek te voeren naar belangenorganisaties, zodoende dat op grote schaal bij belangenverenigingen een bevraging zou kunnen worden verspreid.

5.Bibliografie

ABVV. (2021). Evolutie ledenaantal augustus 2021. In *abvv.be*. Geraadpleegd op 23 november 2023, van <https://www.abvv.be/sites/abvv/files/2021-09/Evolutie%20Ledenaantal%20augustus%202021.pdf>

ACLVB. (2023). *Over ACLVB*. *aclvb.be*. Geraadpleegd op 23 november 2023, van <https://www.aclvb.be/nl/over-aclvb>

ACV. (2023). *Het ACV*. *hetacv.be*. Geraadpleegd op 23 november 2023, van <https://www.hetacv.be/het-acv>

Allern, E. H. (2006). *Parties, interest groups and democracy. Political parties and their relationship with interest groups in Norway*. Oslo: University of Oslo

Allern, E.H. (2010). *Political parties and interest groups in Norway*. Essex: ECPR.

Baroni, L., Carrollb, B. J., Chalmersc, A. W., Marquezd, L. M. M., & Rasmussene, A. (2014). Defining and classifying interest groups.

Baumgartner, F.R. and Leech, B.L. (1998) *Basic Interests: The Importance of Groups in Politics and in Political Research*. Princeton, NJ: Princeton University Press

Belga. (2020, 3 februari). Klimaatspecialist haalt uit naar belangengroepen die maatregelen tegen opwarming blokkeren. *Metrotime*. <https://www.metrotime.be/nl/nieuws/klimaatspecialist-haalt-uit-naar-belangengroepen-die-maatregelen-tegen-opwarming>

Berg, E. M., Van Den Berg, E., De Hart, J., & Hart, J. J. M. (2008). Maatschappelijke organisaties in beeld.

Beweging.net. (z.d.). *over beweging.net - beweging.net*. Geraadpleegd op 5 maart 2024, van <https://beweging.net/over-beweging-net>

Beyers, J. (2009). Multilevel venue-shopping in Europe: A comparative analysis of interest organizations in four EU member-states.

Beyers, J., & Kerremans, B. (2011). Domestic Embeddedness and the Dynamics of Multilevel Venue Shopping in Four EU Member States. *Governance*, 25(2), 263–290. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2011.01551.x>

Binderkrantz, A. (2004). *Interest group strategies: navigating between privileged access and strategies of pressure*. Paper presented at the Annual Meeting of the Political Studies Association, Lincoln, USA .

Binderkrantz, A. (2015) . Balancing gains and hazards: Interest groups in electoral politics. *Interest Groups & Advocacy*, 4, 120-140

Bond Beter Leefmilieu. (z.d.). *Over ons | Bond Beter Leefmilieu*. [bondbeterleefmilieu.be](https://www.bondbeterleefmilieu.be). Geraadpleegd op 5 maart 2024, van <https://www.bondbeterleefmilieu.be/over-ons>

Deschouwer, K. (1998). Politieke partijen en de moeilijke democratie. *samenleving en politiek*, 1. https://www.sampol.be/pdf/sampol_1998_01_p04_17_deschouwer_kris.pdf

Devos, C., & Steyvers, K. (2016). Politieke partijen. In C. Devos (Ed .), *Een plattegrond van de macht. Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen*. Gent: Academia Press.

De Tijd. (2023, 9 juni). Vlaams Belang blijft grootste in nieuwe peiling, Open VLD duikt naar laagste niveau ooit. De Tijd. Geraadpleegd op 12 oktober 2023, van <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/vlaanderen/vlaams-belang-blijft-grootste-in-nieuwe-peiling-open-vld-duikt-naar-laagste-niveau-ooit/10473657.html>

Edwards, M. (2009). Civil society. Polity.

Ehrenberg, J. R. (2017). *Civil Society: The Critical History of an Idea*. NYU Press.

FOD werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg. (z.d.). Interprofessioneel akkoord (IPA) | Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. [Werk.belgie](https://www.werk.belgie).

Fraussen, B., & Wouters, R. (2015). Aandacht trekken of advies verstrekken?: De aanwezigheid van middenveldorganisaties in adviesraad-en beeldbuispolitiek. *Res Publica*, 57(2). Geraadpleegd

op 10 oktober 2023, van <https://werk.belgie.be/nl/themas/sociaal-overleg/interprofessioneel-niveau/interprofessioneel-akkoord-ipa>

GAIA. (z.d.). *Over ons* | GAIA. [gaia.be](https://www.gaia.be/nl/over-ons). Geraadpleegd op 6 maart 2024, van <https://www.gaia.be/nl/over-ons>

Groene Kring. (z.d.). De spreekbuis voor jonge land- en tuinbouwers. [groenekring.be](https://www.groenekring.be/). Geraadpleegd op 3 december 2023, van <https://www.groenekring.be/>

Hacker, J., & Pierson, P. (2014). After the 'mater Theory': Downs, Schattschneider, and the rebirth of policy-focused analysis. *American Political Science Association*, 12(3), 643-662.

Hechter, M., & Kanazawa, S. (1997). Sociological rational choice theory. *Annual review of sociology*, 23(1), 191-214.

Het Nieuwsblad. (2023, 13 oktober). 'Ik heb nooit de intentie gehad om het Brugse stadion te blokkeren'. [nieuwsblad.be](https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20231012_95882032). Geraadpleegd op 20 november 2023, van https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20231012_95882032

hln. (2023, 6 juni). De grote peiling. Geraadpleegd op 12 oktober 2023, van <https://www.hln.be/binnenland/de-grote-peiling-slechtste-resultaat-voor-open-vld-ooit-vlaams-belang-blijft-de-grootste-partij-van-vlaanderen~a16af3bf/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Huyse, L. (1987). *De verzuiling voorbij* (p. 17). Leuven: Kritak.

IJzerwake vzw. (2017). *IJzerwake*. ijzerwake.org.

Jordan, G., Halpin, D. and Maloney, W. (2004) Defining interests: Disambiguation and the need for new distinctions? *The British Journal of Politics & International Relations* 6(2): 195–212.

Kuperus, M., & van der Pijl, K. (2005). De vereniging op survival: overlevingsstrategieën voor hedendaagse verenigingen. CIVIQ.

Lawson, K. (1980) . Political parties and linkage. In K. Lawson (Ed.), *Political parties and linkage: A comparative perspective*. New Haven: Yale University Press.

- Lipsky, M. (1968). Protest as a Political Resource. *The American Political Science Review*, 62(4), 1144-1158.
- Maes, R. (1997). Het profiel van de lokale politiek. *Res Publica*, 39(1).
- Nuyens, Y. (1965). Pressiegroepen in België. Een benaderend onderzoek.
- Olson, M. *The rise and decline of nations: Economic growth, stagflation, and social rigidities*. New Haven: Yale University Press, 1982.
- Outshoorn, J. V. (2009). *Vrouwenbewegingen in internationaal perspectief*. Universiteit Leiden.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and schuster.
- Rasmussen, A., Carroll, B. T., & Lowery, D. (2014). Representatives of the public? Public opinion and interest group activity. *European Journal of Political Research*, 53(2). <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12036>
- Salamon, L. M., Sokolowski, S. W., & List, R. (2004). *Global civil society* (Vol. 2). Bloomfield, CT: Kumarian.
- Schamp, T. (2016). Partij-belangengroepenrelaties in Vlaanderen: een netwerkanalyse aan de hand van de verspreiding van verkiezingsmemoranda in het verkiezingsjaar 2013-2014.
- Schamp, T. (2017). Partij-belangengroepenrelaties in Vlaanderen: een verkennende analyse van de programmatische beïnvloeding door georganiseerde belangengroepen en middenveldorganisaties in het verkiezingsjaar 2013-2014.
- Schamp, T., & Bouteica, N. (2018). Als je wint, heb je vrienden. Een verkenning van de pre-electorale aantrekkelijkheid van politieke partijen aan de hand van de verspreiding van verkiezingsmemoranda van belangengroepen. *Res Publica*, 60(3).
- Schattschneider, E.E. (1960). *The Semisovereign People: A Realist's View of Democracy in America*. Hinsdale: Dryden Press.

- Schepers, H. (1994). Lobbyen. Bestuurskundige Berichten, 9(2).
<https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/3233795>
- Schmitter, P. C. (1983). Democratic theory and neocorporatist practice. *Social research*, 885-928.
- Schmitter, P. C. (1985). Neo-corporatism and the State (pp. 32-62). Macmillan Education UK.
- Seligman, A. B. (1995). *The idea of civil society*. Princeton University Press.
- Soenens, D. (2017). Lobbyen in de Wetstraat.
- Soenens, D. (2018). Gezocht: transparantie. *Res Publica*, 60(3).
- Thomas, C. (2001) . Preface. In C. Thomas (Ed.), *Political parties and interest groups: Shaping democratic governance*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Van den Brande, A. (1995). Algemene inleiding: machtige en onmachtige drukkingsgroepen. *Res Publica*, 37(1), 5-9
- Van der Brug, W. (2004). Issue ownership and party choice. *Electoral studies*, 23(2), 209-233.
- Van De Weijenberg, A. (2016). Lobbyen. *Management kinderopvang*, 22(1), 19.
<https://doi.org/10.1007/s41190-016-0006-3>
- Van Drimmelen, F. (2014). *Handboek public affairs*. Prometheus.
- van Snippenburg, L. B. (1984). Belangengroepen en economische groei: een cross-nationale studie. *Sociologische Gids*, 31(2), 164-184.
- VIAS. (z.d.). *Over Vias*. vias.be. Geraadpleegd op 6 maart 2024, van <https://www.vias.be/nl/over-vias/>
- Vlaams Belang. (z.d.). *Programma - Vlaams Belang*. [Vlaamsbelang.org](https://www.vlaamsbelang.org). Geraadpleegd op 5 maart 2024, van <https://www.vlaamsbelang.org/programma>
- Vlaamse Auteursvereniging. (z.d.). *Wat? | VAV*. auteursvereniging.be. Geraadpleegd op 6 maart 2024, van <https://auteursvereniging.be/wat/>

vrt. (2023, 12 mei). Peiling “de stemming”. vrt. Geraadpleegd op 12 oktober 2023, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/05/10/vlaams-belang-blijft-de-grootste-vooruit-gaat-verder-vooruit-p/>

Wasserbauer, M., & Dhoest, A. (2020). Onderzoek naar ervaringen van LGBTQ's op het kruispunt van herkomst en seksuele identiteit: rapport.

Willems, E., Beyers, J., & Heylen, F. (2021). Interest representation in Belgium: Mapping the size and diversity of an interest group population in a multi-layered neocorporatist polity. *Politics of the Low Countries*, 3(1), 32-72.

Wilson, G.K. (1990) *Interest Groups*. Cambridge, MA: Basil Blackwell.

Zanden, J. L. V. (1998). De markt voor natuur en milieu. *Economisch-Statistische Berichten* 83, 212-214.